

Economisch-Statistische Berichten

Het rad der fortuin

★

Prof. Dr J. A. de Haas

Walking the tight rope

★

Dr Ir Z. Y. van der Meer

De woningbouw na twee wereldoorlogen

De situatie na de eerste wereldoorlog

★

Dr F. W. C. Blom

Schepping van geld en van kasmiddelen

★

V. Wouters

De positie van de B.L.E.U. in de E.B.U.
in 1952 en 1953

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1900

WOENSDAG 28 OCTOBER 1953

vacatures

KLYNVELD, KRAAYENHOF & Co.
Accountants

vragen voor verschillende hunner
vestigingen:

- a) enkele accountants, lid N. I. v. A. of
V. A. G. A.;
- b) enkele vergevorderde assistenten

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk aan het kantoor-
adres: Tesselschadestraat 18, Amsterdam (W.)

INDUSTRIËLE ONDERNEMING
TE ROTTERDAM

vraagt:

Ass. ADMINISTRATEUR

volkomen op de hoogte, zowel theoretisch
als praktisch, van de moderne bedrijfsad-
ministratie. Diploma M.B.A. vereist.

Brieven met uitv. incl. onder letters MTR
aan Nijgh & van Ditmar, Adv. Bur., R'dam.

ZEND Uw opdrachten
TIJDIG in

Uitvoering van bouw- en
betonwerken onder toepassing
van alle moderne bouw-
methoden

VRAAGT BROCHURE WERNINK's WERKEN No. 35

N.V. WERNINK's BETONMAATSCHAPPI
LEIDEN

Directie: P. A. WERNINK Jr en Ir J. G. VAN HOEK

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

diversen

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

H.A.M. ROELANTS

Schiedam

Ter overname een **WEBSTER**
WIRE RECORDER, in goede
staat, uitnemend geschikt voor
het opnemen van het gespro-
kene in vergaderingen, bijeen-
komsten e.d., voorzien van 4
microfoons, 4 trommels, 6 uur-
spoelen, 1 Koptelefoon en 1
voetpedaal. Br. onder no. ESB
44-2, Bur. v. d. Bl., Postbus 42,
Schiedam,

ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Dr J. Geluck, Zwijnaardse*
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. *Alle koninklijke betreffende advertenties*
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Het rad der fortuin

De na-oorlogse politieke en economische ontwikkeling van West-Europa vormt een onderwerp, dat voortdurend blijft boeien. Vele groeperingen en organisaties, nationale en internationale, bestuderen deze ontwikkeling en trachten haar te beïnvloeden; talloos zijn de auteurs, die de resultaten — vaak ook die hunner eigen overdenkingen — op papier hebben gezet; een literatuurlijst zou vele pagina's in beslag nemen. Heeft al dit werk praktisch nut?

In de inleiding op zijn boek „Fortune de l'Europe”¹⁾ brengt Guy de Carmoy zijn overtuiging onomwonden tot uitdrukking: „L'Europe..... semble avoir perdu aujourd'hui la liberté la plus précieuse, celle de l'esprit, qui permet l'exercice constant d'un jugement impartial”; technische documentatie en feitelijke analyse van West-Europa's problemen zijn in overvloed aanwezig; de rapporten stapelen zich op in het stof der bibliotheken; waar echter vindt men synthese, visie? Implicatie van deze verzuchting is, dat „Fortune de l'Europe” deze visie en deze synthese wil geven, en daarover laat de rest der inleiding dan ook geen twijfel bestaan.

Deze ambitieuze opzet rechtvaardigt de openhartige critiek, dat De Carmoy slechts ten dele is geslaagd. Voortreffelijk is het boek in zijn feitelijke analyses, zijn beschrijving van nationale economieën, internationale instellingen (O.E.E.S., E.K.S.G., Raad van Europa, N.A.V.O., E.D.G., Europese Politieke Gemeenschap) en hun onderling verband. De schrijver bewijst aldus, dat hij de jaren, gedurende welke hij als directeur aan de O.E.E.S. verbonden is geweest, niet onbenut voorbij heeft laten gaan. Voortreffelijk ook is de wijze, waarop de geleidelijk veranderde positie van Europa in het wereldpolitiek bestel wordt uiteengezet; waarbij dient aangetekend, dat de schrijver zich scherp keert tegen het vooral in Frankrijk opgeld zochende neutralisme: „La thèse neutraliste... satisfait des esprits négatifs, qui... rejettent à la fois l'amitié américaine et la réconciliation

¹⁾ Guy de Carmoy, *Fortune de l'Europe*, Editions Domat, Paris 1953; 389 blz. met kaarten, tabellen en grafieken.

allemande et qui se félicitent d'ajourner toute décision constructive en Europe” (blz. 364). Als naslagwerk is het boek stellig geslaagd.

Juist daarom echter, door de overvloed aan feitelijk commentaar, komt de beloofde synthetische visie slechts moeizaam uit de tekst naar voren. Het ideaal van De Carmoy is economisch een proces van integratie en expansie (schepping van een „marché commun”), politiek een federatie van de zes „Schuman”-landen en het constitueren van een associatie tussen deze groep, het Britse Gemenebest en de overige landen van West-Europa. Gegeven een dergelijke constellatie, zou Europa een aan de Verenigde Staten aan te bieden gecoördineerd expansieprogramma kunnen opstellen; voor de Amerikaanse Regering is dan, als tegenprestatie in Europa's strijd tegen een toestand van politieke en economische afhankelijkheid, een speciale taak weggelegd op het gebied van tariefpolitiek en internationale investeringen. Alleen op deze wijze, door een internationale samenwerking dus, waarin de wederzijdse verantwoordelijkheden worden gekend en erkend, kan Europa zijn plaats in een politiek gezonde en economisch welvarende Westerse wereld her-nemen.

Jammer, dat De Carmoy in de ontwikkeling van dit ideaal nergens de trefzekerheid van bijv. Barbara Ward's „The West at Bay” bereikt; zijn boek wekt de indruk, mengsel te zijn tussen studie en manifest, dit laatste vooral door overdreven gebruik van de tegenwoordige tijd bij de beschrijving van zaken, die jaren geleden zijn voorgevallen. Mag het voorts geoorloofd worden geacht, een studie betreffende West-Europa in sterke mate te baseren op het dollartekort, dat toch sinds medio 1952 niet meer heeft bestaan?

Het rad der fortuin. Echter, welke wending ook de toekomst te zien zal geven, negativisme en pessimisme kan West-Europa niet gebruiken. Het boek van De Carmoy zal vooral door zijn enthousiasme het Europees denken kunnen stimuleren.

Chaville.

J. H. L.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Het rad der fortuin, door Drs J. H. Lubbers ...	859	Internationale notities:	
Walking the tight rope, door Prof. Dr J. A. de Haas	861	Vrouwenarbeid in Amerika, door Dr P. S. Pels	872
De woningbouw na twee wereldoorlogen; de situatie na de eerste wereldoorlog, door Dr Ir Z. Y. van der Meer	864	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	873
Schepping van geld en van kasmiddelen, door Dr F. W. C. Blom	866	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in September 1953, door Dr L. Delmotte	874
De positie van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie in de Europese Betalingsunie in 1952 en 1953, door V. Wouters	870	Statistieken:	
		Emissies in 1953	875
		Werkloosheid in Nederland	876
		In- en uitvoer van Nederland	876

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr J. A. DE HAAS, Walking the tight rope.

De Republikeinse Partij heeft beloofd de begroting in evenwicht te brengen en tegelijkertijd de belastingen te verlagen. In feite heeft de Regering Eisenhower, die de begroting van de vorige Regering iets verlaagde, het nodig geoordeeld het Congres te vragen de wettelijke schuldlimiet te verhogen in anticipatie op voortdurende overheidstekorten. Het bezuinigingsprogramma van de Regering heeft enige invloed uitgeoefend op de nationale productie. Toch acht schrijver de vooruitzichten niet ongunstig, daar er enige factoren zijn die een aanzienlijke steun vormen voor de economie. Behalve t.a.v. de begroting, kent de Amerikaanse Regering ook problemen t.a.v. de landbouw. Millioenen dollars worden ieder jaar uitgegeven om de boeren d.m.v. landbouwscholen en diensten der landbouwdepartementen van de federale Regering en de staten op te leiden. Hierdoor is de productie per acre voor het merendeel der belangrijke producten de laatste jaren aanzienlijk gestegen. Deze uitgaven hebben echter ook de landbouwsurplusen in het leven geroepen, daar de boeren gesteund worden door de Regering. De buitenlandse economische politiek van de Regering wordt niet gekenmerkt door de formule „trade not aid”, daar de „pressure groups” haar niet hebben geaccepteerd. Hoe de toekomstige houding van de Regering zal zijn, valt nog niet te beoordelen.

Dr Ir Z. Y. VAN DER MEER, De woningbouw na twee wereldoorlogen; de situatie na de eerste wereldoorlog.

In de eerste wereldoorlog ontstond woningnood, daar de aanbouw zeer beperkt moest blijven door schaarste aan bouwmaterialen. Dit leidde tot maatregelen tegen huuropdrijving. Spoedig na de eerste wereldoorlog werden maatregelen genomen om te trachten de woningbouw weer op gang te brengen, o.a. door de particuliere bouw te stimuleren. Het resultaat van de maatregelen was matig en zeker niet voldoende om op korte termijn de woningnood belangrijk te verlichten, o.a. doordat de bouwkosten stegen, terwijl de huurwetten een algemene stijging der huren tegenhielden. De baisse, die in 1920 begon, kwam drie jaar later tot staan. In de woningbouw heerste echter levendige activiteit, vooral in de sector van de particuliere bouw. Met ingang van 1 Januari 1924 werden geen premies meer verstrekt door de Overheid voor de woningbouw. De bouwkosten waren zo ver gedaald, dat een lonende exploitatie zonder overheidshulp mogelijk was. In 1927 werden de huurwetten ingetrokken, daar toen het woningtekort was ingehaald.

Dr F. W. C. BLOM, Schepping van geld en van kasmiddelen.

Schrijver hanteert de definitie: geldschepping door een instelling is gelijk aan het surplus van haar geldpassiva boven haar geldactiva, om de geldschepping per ultimo 1952 te berekenen. De geldcirculatie bedraagt, buiten het saldo van de Schatkist, ongeveer 40 pCt van het nominale nationale inkomen van f 20 mrd. Als men aanneemt, dat het nominale nationale inkomen van 1952 op 1954 met 10 pCt stijgt wegens bevolkingsgroei, productiviteitsverhoging en verdere loonsverhoging, zou een verdere geldschepping van f 900 mln nodig zijn om de geldvoorziening evenredig te houden. De voorziening met betaalmiddelen is slechts een beperkt onderdeel van de totale monetair situatie, daar een aanmerkelijk deel van de liquiditeiten van gezinnen, fondsen, bedrijfsleven en

lagere Overheid wordt aangehouden in de vorm van andere kasmiddelen dan geld. Schrijver berekent de kasmiddelschepping per einde 1952. De omvang der kasmiddelen bedraagt ca 70 pCt van het nationale inkomen. De schepping er van wordt grotendeels door de Schatkist bewerkstelligd. Nederland heeft een enorme hoeveelheid kasmiddelen nodig, zonder dat er tekenen zijn van dreigende inflatie. Mocht het nominale nationale inkomen van 1952 op 1954 met 10 pCt toenemen, dan kan een verdere kasmiddelschepping van ca f 1.400 mln nodig zijn om deflatie te voorkomen.

V. WOUTERS, De positie van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie in de Europese Betalingsunie in 1952 en 1953.

De zeer belangrijke overschotten, die de B.L.E.U. in 1951 boekte in haar betalingsverkeer met de E.B.U.-landen, verdwenen geleidelijk in 1952; tijdens het eerste halfjaar van 1953 boekte zij zelfs een tekort. Schrijver geeft hiervoor enige verklarende factoren aan. De structuur van het internationaal handelsverkeer schijnt sinds de oprichting van de E.B.U. enkele belangrijke wijzigingen te hebben ondergaan. De invoer van de B.L.E.U. uit de E.B.U.-landen nam relatief sterker toe dan uit de andere landen. Deze verschuiving werd o.a. verwezenlijkt ten koste van de dollarzone. De export werd in belangrijker mate gericht op de dollarmarkt, o.a. door de grotere economische activiteit in de Verenigde Staten. Schrijver acht de kans groot, dat de B.L.E.U. in de nabije toekomst op haar E.B.U.-rekening een tekort zal boeken, waardoor de afwikkeling van de betalingen zonder moeilijkheden zal geschieden.

SOMMAIRE

Prof. Dr J. A. DE HAAS, Walking the tight rope.

L'auteur traite des problèmes rencontrés par le gouvernement américain, quant à ses budgets de la politique de l'agriculture et de la politique extérieure économique.

Dr Ir Z. Y. VAN DER MEER, La construction d'habitations après deux guerres mondiales; la situation après la première guerre mondiale.

L'auteur étudie le développement de la construction aux Pays-Bas pendant et après la première guerre mondiale, avec comme arrière-fond le développement économique de ces années.

Dr F. W. C. BLOM, Emission d'argent et de moyens de caisse.

L'auteur dénombre l'émission d'argent et de monnaie de caisse en Hollande, jusqu'à fin 1952. Il conclut que la Hollande a visiblement un besoin énorme de monnaie de caisse, sans qu'il y ait des signes d'une inflation menaçante.

V. WOUTERS, La position de l'Union Economique Belgo-Luxembourgeoise du sein de l'U. E. P., en 1952 et 1953.

L'auteur examine quels facteurs ont joué pour que les bonis que l'U.E.B.L. a enregistré du sein de l'U.E.P. durant 1951, aient graduellement disparu et aient fait place à un mali, pour le second semestre 1953. Sur le terrain du trafic commercial et financier avec les pays de l'U.E.P., l'auteur estime qu'il y a beaucoup de change pour que les paiements U.E.P. de l'U.E.B.L. encourrent un déficit dans le proche avenir.

Walking the tight rope

The Eisenhower administration has thus far been walking the tight rope with on the one side the rashly made campaign promises and on the other the inescapable demands of economic and political necessities.

The campaign promises had a great popular appeal. Who indeed could deny the desirability of lower taxes, a balanced budget, a strong military establishment obtained with less expenditures. Another popular appeal, at least to certain business interests, was contained in the promise that there would be less government control of business and agriculture. All in all it was a promise to turn back the clock to happier days, to re-establish the „American system of free enterprise” and to put a stop to the „creeping socialism” which, so it was claimed, had been responsible for all the unpopular developments under the Truman administration.

To outsiders it is often difficult to understand the climate of American thinking. Aware of the higher level of prosperity which has made government control less necessary than in other less fortunate countries the American public has been led to believe that it was the absence of government interference that was largely responsible for this prosperity. „Free enterprise” has therefore, in some circles, been set up as a fetish and the impression has been created not only that „free enterprise” was an American invention but that the solution for the problems of other countries can be found in their copying the „American system”.

The success of the Republican party in the recent elections to a large degree may be attributed to the hope on the part of many Americans that a republican administration would re-establish this „American system”; the key to unlimited prosperity.

Now it cannot be denied that in recent years many economic developments have taken place that may well cause concern. The decreasing purchasing power of the dollar — as a result of rising prices — is felt by rich and poor alike. What is not so generally understood are the causes for these price increases. One easy explanation, readily accepted, is that increased government expenditures are the primary cause. There has indeed been a spectacular increase in government spending. In 1915 the Federal government spent about \$ 760,000,000 annually. The last budget prepared by the Truman administration provided for expenditures of more than \$ 78,000,000,000. Since notwithstanding increased taxes on individuals and corporations receipts fell below expenditures the accumulating national deficit has caused the government debt to increase from \$ 1,191,000,000 and \$ 11.85 per capita in 1915 to \$ 1,800 per capita or close to the legally established limit of \$ 275,000,000,000.

The Republican party therefore touched upon a painful spot in the American economy when it promised to balance the budget, while at the same time reducing taxes. It did not at the time appear how this miracle was to be achieved and subsequent events have demonstrated that there is a wide margin between what may be theoretically desirable and what is practically possible. As a matter of fact the Eisenhower administration has found it necessary, while somewhat reducing the budget estimates of the preceding administration to ask Congress to lift the legal debt limit from 275 billion dollars to 290 billion

in anticipation of continued government deficits. This came as a great shock and disappointment to those who supported the Republican ticket. It did not surprise those who had looked in vain for possible drastic cuts in the federal budget.

There had been voices raised demanding a reduction in civilian personnel. The fact that nearly 2 million people are on the civil service pay roll and that there is, as may be expected, inefficiency in some departments and some duplication of activity among departments had been presented to the public as one of the major reasons for the annual deficits. But only \$ 0.17 out of every dollar of government spending is set aside for services maintained by the non-military departments of the government and \$ 0.59 are absorbed by the military services. Obviously if any appreciable savings are to be made the military expenditures offer the most attractive opportunity.

Since the Eisenhower administration took over thousands of civilian workers have been discharged to satisfy the demand for economy. Apart from the fact that whatever saving may be achieved must of necessity be of small significance a very definite injury has been done to the morale of the civilian workers and even to those who belong to the permanent Civil Service. In fact the demand to get rid of the „bureaucrats” has in some quarters gone to such extremes that it has been proposed to do away with the Civil Service guarantees of tenure. Fortunately such irresponsible suggestions find no response among those in whose hands policy decisions are placed.

There was a definite fear — and some danger — that the enthusiasm for government economy and the deep-rooted dislike of a large military establishment would be reflected in drastic reductions in the military forces and government expenditures for their maintenance as soon as a Korean truce was signed. The shadow of the demand to „bring the boys home” which led to the rapid and ill advised disarmament after both the first and the second world war was once more cast over the thinking of at least a portion of the American public. Fortunately however under the leadership of Eisenhower this demand did not lead to similar precipitous action. In his budget message President Eisenhower did indeed recommend that defense spending be reduced. But he assured the public that this would not mean a reduction in military effectiveness. He pointed out that by greater efficiency and by a more carefully coordinated procurement system substantial savings could be achieved without affecting preparedness. More important still he found upon taking office that about \$ 81 billion authorized by the Truman administration had not yet been paid out.

These funds represent contracts let to firms engaged in defense production from whom delivery had not yet been received. As Eisenhower stated: „There is little room for immediate economies in this area”. No one but a military man with full knowledge of the military needs of the country can determine to what extent next year's necessary outlays may be expected to be less than they are to-day. Who can be said to be more fully informed than General Eisenhower? What is of importance to the business community and to foreign nations as well is that a reduction in the military budget will not result in an immediate reduction in the payments by the govern-

ment to industry. These \$ 81 billion will remain largely to be spent.

This is important for the obvious reason that a drastic reduction in government spending would bring on a recession in business of major proportions. Early in the year the psychological effect of expected reductions was registered in a decided slowing down of business activity. From December 20 to January 3 industrial activity declined by 4.8 pCt of the December 20 figure. Inventories during the month increased by \$ 800,000,000, the bulk of the increase was found in the inventories of retailers which showed an increase for the month of \$ 500,000,000. Employment during December 1952 showed a decline of 748,000 over the preceding month. This relatively slight slowing down of business was probably due to purely psychological causes. The enthusiasts for economy were beginning to wonder what the effect of such hopes for economies might well be upon business activity.

Most of these misgivings now have subsided. The cut of nearly \$ 13,000,000,000 from the Truman budget gave new hope for tax reductions in the not far distant future. And the knowledge that notwithstanding a cut of \$ 7,000,000,000 in the military budget government spending would not be drastically cut as the backlog of \$ 81 billion was being expanded all contributed to giving business renewed confidence at least with respect to the immediate future.

As more careful thoughts took the place of the campaign enthusiasms businessmen have begun to ask the all important question „What is going to happen when the government really begins to economize and the support that this government spending has given to business is withdrawn“. It is becoming apparent to the business world that a sudden reduction in government spending would bring disaster. Annual military expenditures of nearly \$ 45,000,000,000 take a good slice out of the national income even though on the basis of recent estimates this income for 1953 may reach \$ 290,000,000,000. A disastrous decline in business in the United States would inevitably affect unfavorably all the rest of the world and would mean that foreign aid payments for economic or military purposes would stop.

The economy program has had definite though limited effects upon national production. Expansion planned in anticipation of government orders is now slowing down or in some cases halted altogether. The buying of raw materials for stock piling by government and private enterprises is also slowing down with depressing effects upon the prices of the essential raw materials. Although government funds are still available for defense orders the expenditures are now to be spread over a longer period. The Treasury is saving money now that ammunition, planes and other equipment are no longer destroyed in the conflict but this also means a slowing down of orders to industry. The stock piling by the government alone during 1952 meant an outlay of \$ 912,000,000. The slowing down of this policy does mean that manufacturers may now obtain at lower prices raw materials that at one time were hard to obtain. Another factor affecting business is that the government has thus far allowed a rapid amortization of plants engaged in war production. This will also end before long, increasing the cost of production and offsetting in large measure the gains resulting from lower raw material prices. Altogether these events mean that business must readjust itself to changed conditions, some favorable some unfavorable.

There is however good reason to expect that the effect will be moderate. There are moreover many economic „cushions“ that will operate to prevent any decline comparable to the collapse of 1930. Speculation on the stock exchange has been placed under strict control with the result that the banks are not to-day, as they were in 1930, deeply involved in margin transactions. The failure of banks has been made less possible by the Federal insurance of deposits thereby creating public confidence. Since 1930 many states have in cooperation with the federal government provided unemployment insurance. Those unemployment benefits will aid in sustaining purchasing power in the event of a business recession. About 58 pCt of the civilian labor force is now protected by unemployment insurance. These payments extend, according to the various state systems, from 6 to 26 weeks and amount in some states to \$ 30 a week. Notwithstanding high prices and high taxes the liquid savings in the hands of individuals amount today to nearly 360 billion dollars. This again provides an effective cushion to soften the effect of a depression. The Social Security Act provides for pensions to workers and their wives above the age of 65 which in many cases amounts to \$ 120 a month. This means that the older workers now engaged in industry may be discharged when business slows down but they will not lose their purchasing power altogether. An other important cushion is provided by the expenditures of states and municipalities. Many of these outlays for the improvement of streets and highways, for the building of municipal buildings have been postponed and may be made once prices and employment opportunities decline. The rapid growth of the population resulting from a sudden increase in the birth rate since World War I has created a need for new schools and more houses.

All these expenditures for non-military purposes will help to support the market should a decline of consequence develop. All in all, therefore the outlook is not unfavorable. Adjustments will be called for but these cushions combined with the reduced but continued spending for defense promise to provide substantial support to the economy.

The major headaches of the administration are the farm situation and the foreign economic policy. The two are of course intimately related. The high tariff has played an important role in increasing the prices of most of the things the farmer must buy. The prices of agricultural products are in most cases determined not by domestic but by world markets. The inevitable result has been that the farmers have been squeezed. As a result of pressure by the well organized farming interests a curious situation has developed. Millions of dollars are spent each year to educate the farmers through agricultural schools and through services of the federal and state departments of agriculture. This means that productions per acre has in recent years shown marked increases for most of the important crops. But these expenditures have also created farm surpluses. The yield per acre of cotton is estimated to average today 291.7 pounds compared with 271.4 for the preceding ten year average. Other crops show similar increases in per acre production.

Acting upon the principle that a healthy economic life is in the last analysis based upon a prosperous farming population the government since World War I has undertaken to give financial support to the farmers in an attempt to provide them with adequate purchasing

power and to offset the increase in prices of the goods farmers must buy. This farm support program has taken on different forms. Limitation of acreage and guaranteed prices have been the principal methods used. In order to support agricultural prices the government has purchased huge supplies of the principal agricultural products. Under the „Commodity Credit Corporation” created in 1933 stocks in government warehouses and private warehouses under government contract more than 3 billion dollars have been invested in these stocks. The accumulation is at present fantastic. Some 540 million bushels of corn, 470 million bushels of wheat, 160 million pounds of butter not to mention, vegetable oils, dried eggs and other farm products are now in storage. The warehouses are bulging, ships and caves are used to accommodate these supplies and some of the wheat and corn for which no shelter can be found is stored in the open under canvas covering.

The relative importance of these stored commodities may be gathered by comparing them with the annual production figures. The production of wheat is approximately 1,000,000,000 bushels a year, that of corn is usually about 3,000,000,000 bushels. As a result, largely of this policy, the gross farm income for 1952 was about 37 billion dollars as compared with 7 billion during the depression year 1932. The new Secretary of Agriculture upon entering office expressed the opinion of the new administration that „Farmers should not be placed in a position of working for government bounty rather than of producing for a free master”. But it is not so simple to apply this principle to the actual situation. There are some optimists who claim that before long the country will need all the farm products it can produce. They base this statement on the fact that since World War I the American birth rate has shown a sudden increase and that because of improved medical care the life expectancy of this country has been greatly increased. It is therefore estimated that whereas the present population is 160,000,000 by 1975 it will be at least 200,000,000.

Whatever may be the situation in 1975 the fact remains that at present the United States is faced with agricultural surpluses and that notwithstanding the loudly voiced criticisms of the previous administration the Eisenhower administration is faced with the necessity to continue financial support to the farmers and to resort even to the so often condemned „scarcity” policy. A popular vote of the wheat farmers favored by a 7 - 1 margin rigid controls over wheat acreage in return for an agreement on the part of the government to support the price at 90 % of parity or at \$ 2.20 a bushel. The government has had great difficulty in disposing of these surpluses without breaking the domestic market. Obviously the foreign market offers an opportunity to dispose of them. Under the International Wheat Agreement the United States joined 41 other exporting countries in an agreement to sell specified quantities of wheat at a price \$ 0.63 below the domestic price-support level. This means a substantial export subsidy. Wheat and other farm commodities have also been exported as gifts to India and other countries in distress. It cannot be claimed that this is a healthy situation and with justice the wisdom of the farm policy has been the subject of much discussion.

The recent statement of the British chancellor of the exchequer, Mr. R. A. Butler, to some pointed the way to an ultimate solution. „Trade not aid” has an attractive sound to the average business minded American. To him it not only means an escape from the burden of foreign

AUSTIN

spaart

kilometer na

kilometer geld

R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.

140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

(Advertentie)

gifts, but offers in addition the promise of profitable transactions. Trade may not only afford the countries now receiving financial assistance an opportunity to pay for their requirements but may also result in a gradual adjustment of the American price level to the price level in other countries. Once the farmer producing on the basis of American prices can sell in markets of a more nearly comparable price level government support of the farmers will no longer be needed and as Mr. Randall recently proposed all that will be needed then is some form of crop insurance to protect the farmers against the vagaries of nature.

The proposal of Mr. Butler met with instant response. Henry Ford II in an address before the Inland Daily Press Association in Chicago on February 17, 1953 advocated a basic revision of the American Tariff and the elimination of most, if not all import duties. This radical proposal published in pamphlet form under the title of „The Free World Can't Trade on a One Way Street” started off a general flood of similar proposals. Mr. R. G. Follis, Chairman of the Board of the Standard Oil Company of California on May 14, 1953 made the statement that to restrict imports of petroleum from abroad is „neither in the best interests of the nation nor those of many countries of the free world”. The Detroit Chamber of Commerce, The Chamber of Commerce of the United States and most surprising of all the National Association of Manufacturers all came out with a demand for freer trade.

This change in sentiment may inspire some, with the hope that we are to witness a complete reversal of American foreign policy. It would mean that at long last the United States has become aware of the economic implications of its change from a debtor to a creditor nation. It would mean that no longer, as in 1930, the government would seek to protect the nation from economic events abroad by a policy of economic isolation.

It would be well however to restrain our enthusiasm. To be sure even the Republican party traditionally committed to a high tariff policy in its platform included the further extension of Hull's Reciprocal Trade Agreement Policy and has recently supported President Eisenhower's request for the renewal of this act, but economic pressure groups immediately swung into action to prevent drastic tariff reductions. Now it must be admitted that in industries like the automobile industry operating on a gigantic scale and with a cost of production in which labor does not form a predominant part may with equanimity face the elimination of import duties. But industries which operate on the basis of a high labor coefficient are in a different position. With average hourly earnings in manufacturing industries of nearly \$ 2 such industries are not in a favorable position to meet the

competition of foreign producers. This is important since raw materials are on the whole subject to only moderate import duties and are in some cases on the free list. Manufactured products are the principal obstacles to reduced tariff rates.

That notwithstanding the apparent enthusiasm for the „Trade not aid” message pressure groups have not accepted it, is evidenced by the fact that in the recent Congress no less than 38 bills were prepared that contemplated increases in duties. Nor have certain pieces of legislation giving excessive protection to industry been repealed. The „Buy American Act” is still on the books. How this act operates was recently demonstrated when bids were asked for electrical equipment to be used in the construction of the Joseph Dam in Washington state. A British firm made a bid nearly \$ 1,000,000 below that of the lowest American bid, notwithstanding the fact that the British firm would have to pay nearly \$ 600,000 in import duties. The American firm was awarded the contract for the act provides that the Federal Government cannot place orders abroad unless the foreign firms quote a price at least 25 % below the lowest American bid.

The battle for low tariffs is therefore by no means won. The one hopeful sign is that not only important business interests but President Eisenhower are backing the principle of continued tariff reduction. With the support of President Eisenhower the administration has discovered a loop hole in the „Buy American Act”. The law states that foreign purchases may be made if they are consistent with „the public interest”. In consequence the army recently placed an order for \$ 857,000 with the British Ferranti Ltd. although the lowest American bid approached it with \$ 983,228. Much will depend upon the support President Eisenhower will be able to secure

in Congress. Thus far a split has been in evidence in the Republican Party in Congress and to a considerable degree support for Eisenhower’s freer trade proposals has come from the Democratic side. Eisenhower’s popularity continues at a high level. It is therefore significant that he apparently believes whole heartedly in a policy of lower tariffs. On August 24 Eisenhower forwarded a mission to Clarence Randall, chairman of the new Commission on Foreign Economic Policy in which it said: „If further progress is not made toward the removal of restrictions on trade and a more unfettered exchange of currencies, it is quite likely that, despite any international political institutions that have been erected or that may be erected in the future, the unity of the free world will remain precarious and fragile”.

This gives us hope for the future. It may well be that the fear of Russia which to a large extent has, in recent years, dominated American policy, both domestic and foreign, will prove the most powerful factor in causing a more liberal trade policy on the part of the United States. It is too early to judge what the future attitude of the Republican administration will be. It may be that the party which has in the past been the party most concerned with big business may again revert to its former attitude. But it seems unlikely that there will be a revival of the old economic isolationism. The party is not unanimous. It is split on the issue of trade as it is on many other issues. The indications are however that the group aware of the need of international economic cooperation will win out. The battle will not be easily won but the fact that perhaps for the first time some important industrial interests have discovered a point of agreement with the farming interests may justify an optimistic point of view.

Claremont, California.

Prof. Dr J. ANTON DE HAAS.

De woningbouw na twee wereldoorlogen

I

De situatie na de eerste wereldoorlog

Bij het bezien van de resultaten op het terrein van de woningbouw in de jaren na de tweede wereldoorlog ligt het voor de hand vergelijkingen te maken met de tijd na de eerste wereldoorlog. Het is daarbij echter wel zaak te trachten de dingen in hun verband te plaatsen. In dit en in een volgend artikel zal allereerst worden gepoogd in het kort het verloop van de woningbouw te schetsen tegen de achtergrond van de economische ontwikkeling na de beide wereldoorlogen, terwijl in een slotartikel enkele beschouwingen zullen volgen, ingegeven door een vergelijking van deze beelden.

In de eerste wereldoorlog behoorde ons land niet tot de belligerenten. De doorlopende goederenschaarste, gepaard gaande met sterk stijgende prijzen, deed zich echter uiteraard ook in ons land gevoelen. In de beginjaren van de oorlog — althans nadat de eerste schok was opgevangen — boden de weggevalen buitenlandse concurrentie en de ruime voorraden bij handel en industrie aanvankelijk niet onaantrekkelijke winstmogelijkheden voor ons land. De onbepaalde duikbootoorlog evenwel legde in de latere jaren het goederenvervoer overzee praktisch geheel stil en deed de schaarste hand over hand toenemen. Bij stijgende kosten van levensonderhoud bleven looneisen natuurlijk niet uit, ter-

wijl anderzijds door allerlei omstandigheden de arbeidsproductiviteit daalde. De ontwikkeling van lonen en prijzen vertoonde inflationistische tendenties. De Overheid hield zich niet afzijdig, en een voor die tijd omvangrijk crisisapparaat werd opgebouwd, dat evenwel eerst tegen het eind van de oorlog goed op toeren kwam.

Een en ander bleef niet zonder gevolgen voor de woningbouw. Geleidelijk aan kwam de particuliere bouw vrijwel geheel tot stilstand, terwijl slechts met behulp van allerlei crisisbijdragen (rentevoet-, materiaalbijdrage) door verenigings- en gemeentebouw op voet van de Woningwet de bouw althans enigermate gaande kon worden gehouden. De schaarste aan bouwmaterialen kon echter ook de Regering niet verhelpen, zoodat de aanbouw zeer beperkt moest blijven. Er ontstond woningnood. Dit leidde tot maatregelen tegen huuropdrijving: in 1917 nog alleen voor woningen van lagere huurwaarde, in 1918 uitgebreid tot alle woningen en gecompleteerd door een wet, die opzegging van huur op grote schaal moest bezweren.

In de laatste jaren van de oorlog begon de toestand in ons land snel slechter te worden. De beschikbare goederenvoorraad was aanzienlijk verminderd, de geldcirculatie daarentegen, mede door de toevloed van grote hoe-

veelheden goud uit het buitenland, sterk aangezwollen. Hoe gevaarlijk de toestand zich wellicht ook bij het uitblijven van een spoedige vrede had kunnen ontwikkelen, weldra bleek, dat de problemen minder te wijten waren aan een totale economische uitputting dan wel aan „bottle-necks” in de productie. Het staken van de vijandelijkheden bracht dan ook prompt een ommekeer. Reeds de enkele verwachting, dat het overzeese handelsverkeer spoedig zou worden hervat, werkte, zoals Prof. Keesing het uitdrukte, als toediening van zuurstof aan een patiënt, die de verstikkingsdood nabij is ¹⁾.

Al was dan bijna de adem afgesnoerd, toch kwam ons land zonder al te veel kleerscheuren uit de oorlog te voorschijn. Oorlogsverwoestingen waren er niet, een oorlogsindustrie van enige betekenis, die in korte tijd op vredesproductie moest worden omgeschakeld was er al evenmin. Roofbouw op ons industrieel en agrarisch apparaat had vrijwel niet plaats gevonden. Het verkeersapparaat was intact. De handelsvloot was zelfs nog groter dan vóór de oorlog. De terugkeer tot normale verhoudingen ging dan ook in het algemeen verrassend snel in zijn werk. De schaarste was vrij spoedig overwonnen en het in de oorlog in het leven geroepen crisisapparaat werd in korte tijd geliquideerd.

Op het gebied van de woningvoorziening zag het er minder goed uit. Het woningtekort was omvangrijk. De eind 1919 gehouden eerste woning- en gezinstelling becijferde een tekort van ongeveer 60.000 woningen. Op de telling was echter, naar later bleek, wel het een en ander aan te merken. Meestal wordt voor het tekort na de eerste wereldoorlog een getal genoemd van rond 100.000 woningen ²⁾. Hierin kan evenwel geacht worden ook de nodige woningreserve begrepen te zijn.

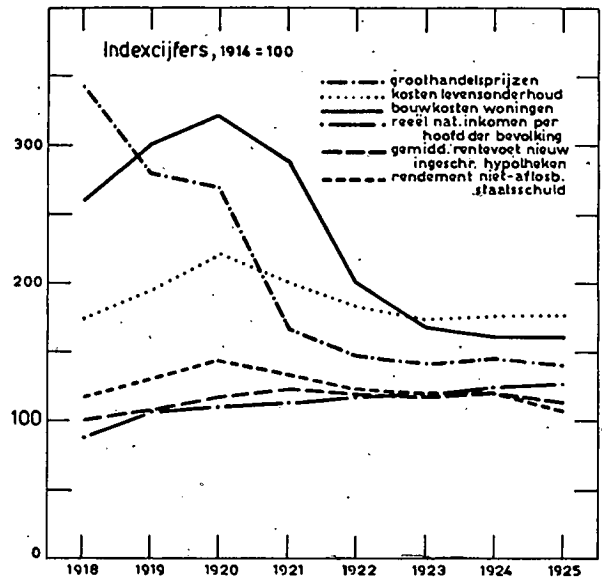
Spoedig werden maatregelen genomen om te trachten de woningbouw weer op gang te brengen, o.a. door de particuliere bouw te stimuleren. Zo kennen wij uit deze periode de rijksbijdragen in gevolge de Woningnoodwet 1918 ten behoeve van de bouw van noodwoningen, omvattende 90 pCt van de stichtingskosten; rijksbijdragen à fonds perdu ingevolge het K.B. van 18 Juli 1918 ter bevordering van de particuliere bouwnijverheid voor de voorziening in de behoefte aan woningen voor de arbeidersstand en voor de kleine middenstand en rijksbijdragen à fonds perdu in gevolge het K.B. van 6 November 1919 voor de bouw van middenstandswoningen. Behalve het Rijk verleenden ook de gemeenten bijdragen. Het resultaat van al deze maatregelen was echter matig en zeker niet voldoende om op korte termijn de woningnood belangrijk te verlichten. Ten dele zal dit wel op rekening kunnen worden geschreven van een zekere mate van ingewikkeldheid der betreffende regelingen. Het kan echter ook zijn nut hebben de economische situatie in deze eerste na-oorlogse jaren gade te slaan.

Even aarzelde de conjunctuur na de wapenstilstand. Politieke onlusten in het buitenland en het tevoorschijn komen van vrij aanzienlijke voorraden, die zich aan de distributie hadden weten te onttrekken, en die korte tijd een scherpe prijsdaling teweeg brachten, waren daaraan niet vreemd. Spoedig evenwel kregen prijsverhogende tendenties weer de overhand, waardoor de prijsdaling niet alleen tot stand kwam doch weer in haar tegendeel omsloeg. Een algemene hausse zette in, al konden de groothandelsprijzen het peil van 1918 niet meer bereiken.

¹⁾ Prof. Dr F. A. G. Keesing: „De conjuncturele ontwikkeling van Nederland en de evolutie van de economische overheidspolitiek, 1918 - 1939”, blz. 10.

²⁾ Prof. Dr Ir H. G. van Beusekom: „De volkshuisvesting”, blz. 5 e.v.

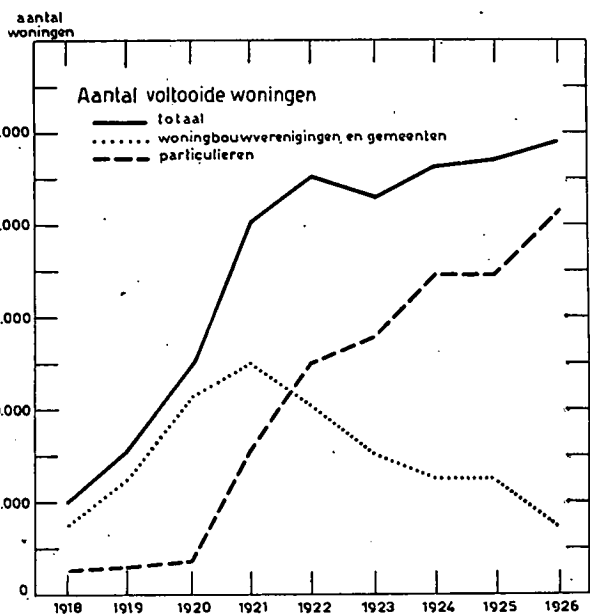
GRAFIEK I

Voor het verloop van een aantal indexcijfers zij verwezen naar grafiek I, waarin echter, omdat met jaarcijfers is gewerkt, de zo juist genoemde tijdelijke prijsdaling niet tot uitdrukking komt.

De bouwkosten volgden de ontwikkeling en gaven eveneens een stijging te zien. Aangezien echter de huurwetten een algemene stijging der huren tegenhielden, lag het voor de hand, dat voor de particuliere woningbouw de tijd niet gunstig was, zodat mede daardoor het beoogde effect van bovengenoemde maatregelen tot bevordering ervan goeddeels uitbleef. De woningbouw vond zoals uit grafiek II blijkt, in deze eerste na-oorlogse jaren dan ook vrijwel uitsluitend plaats in de sector van de woningwetbouw.

GRAFIEK II

De hausseperiode in het economisch leven bleek van korte duur te zijn. De oorzaken hiervan kunnen wij in het kader van dit artikel verder buiten beschouwing laten, maar in de loop van 1920 vertoonden zich tekenen van een omslag in de conjunctuur en aan het einde van dat jaar zaten wij midden in een baisse. Eerst drie jaar later kon men zeggen, dat deze tot staan was gekomen.

Voor de woningbouw waren deze jaren echter geenszins slechte jaren. Integendeel, hier heerste levendige activiteit, vooral in de sector van de particuliere bouw. Het K.B. van 8 November 1920, waarbij premies à fonds perdu voor de bouw van woningen beschikbaar werden gesteld, die geheel door het Rijk werden gedragen, terwijl ook hypotheeken konden worden verstrekt, had de wind in de zeilen. Eensdeels lag de oorzaak hierin, dat de regeling eenvoudig van opzet was en de bouwer geen belemmerende bepalingen oplegde. Het enige, waartoe deze zich verplichtte was de woning gedurende 15 jaar als zodanig te doen gebruiken. Anderzijds echter kan gezegd worden, dat de tijd rijp was voor een dergelijke maatregel. Zij kwam o.a. juist aan het begin van een periode van verminderde credietbehoefte in de overige sectoren van het economisch leven en aan de vooravond van een daling van de bouwkosten. Aanvankelijk werd de premie bepaald op ten hoogste f 2.000 per woning (voor plaatsen met dure funderingen op ten hoogste f 2.250 per woning). De lust tot bouwen bij deze premiebedragen, die aanmerkelijk lager waren dan die van de hiervoor genoemde regeling van November 1919, was zo onverwacht groot, dat het mogelijk bleek de premies in een vrij snel tempo te verlagen. Het maximum van f 2.000 werd in Mei 1921 verlaagd tot f 1.700, daalde in December van dat jaar verder tot f 1.200 en liep na nog enkele verlagingen in December 1922 terug tot f 300. Met ingang van 1 Januari 1924 werden in het geheel geen premies meer verstrekt. De bouwkosten waren zo ver gedaald, dat een lonende exploitatie zonder overheidshulp mogelijk was.

Bleef in en onmiddellijk na de oorlog de woningbouw voornamelijk beperkt tot bouw door woningbouwverenigingen en gemeenten met behulp van de financiële paragrafen van de Woningwet, in de jaren na 1920 nam de bouw in deze sector snel af. Mede onder invloed van budgetaire overwegingen in de depressiejaren — de financiering van de woningwetbouw vond n.l. plaats met rijksvoorschotten — trok de Overheid zich steeds meer terug en ging de woningwetbouw zich wederom bepalen tot aanvullende bouw op het gebied van de eenvoudigste arbeiderswoningen.

Interessant is nog een wijziging in het systeem van de jaarlijkse bijdragen. In 1919 waren de rentevoet- en materiaalprijzenbijdrage uit de oorlogstijd vervangen door één crisisbijdrage tot het bedrag van het volle exploitatietekort, te dragen voor 75 pCt door het Rijk en voor 25 pCt door de gemeenten. De ervaring leerde echter, dat deze regeling een onvoldoende prikkel inhield tot verlaging der bouwkosten en eveneens tot het doen betalen door de huurders van huren, welke enigermate in overeenstemming waren met de gewijzigde omstandigheden. Immers, de tekorten kwamen toch voor rekening van de openbare kassen. In 1920 werd daarom overgegaan op een ander systeem. Voortaan bedroeg de bijdrage een bepaald percentage van de totale exploitatiekosten, de rest moest door de huur worden gedekt. Aan-

vankelijk was dit percentage voor de kleinste arbeiderswoningen 50 pCt, doch de daling van de bouwkosten maakte het mogelijk het in een snel tempo te verlagen en van 1924 af werd, evenals hierboven gememoreerd voor de particuliere bouw, voor nieuw te bouwen woningwetwoningen geen bijdrage meer verleend, behalve dan in verband met krotopruiming.

Waren aanvankelijk in de oorlog en daarna de bouwkosten veel sterker opgelopen dan de kosten van levensonderhoud, inmiddels waren beider indexcijfers weer in elkaars buurt gekomen en trad een stabilisatie in. Tezamen met het nog steeds aanwezige woningtekort en de opgewekte stemming, die na 1923 ook weer in andere sectoren begon te heersen, bleek dit voldoende te zijn om de activiteit in de woningbouw op een hoog niveau te handhaven. Om de particuliere bouw waar nodig bij de kapitaalsverkrijging een ruggesteun te geven, werd na stopzetting van de premieverlening in de loop van 1924 een tweede-hypotheekregeling in het leven geroepen, waarbij Rijk en gemeente samen het risico droegen.

Hoewel meermalen stemmen opgingen om de huurwetten af te schaffen, werd hiertoe vooralsnog in verband met het woningtekort niet overgegaan. Wel vonden verschillende wijzigingen plaats, die langzamerhand hogere huren toestonden.

In Februari 1921 werden woningen, waarvoor de bouwvergunning was verleend na 31 December 1919 en woningen, verhuurd door toegelaten verenigingen of stichtingen, buiten het bereik van de wet gebracht. Voor de woningen met lagere huurwaarde werd een verhoging van 20 pCt boven de huurprijs van 1 Januari 1916 vrijgelaten, terwijl voor de woningen met hogere huurwaarde, die eerst in 1918 onder de wet waren gekomen, een huur van 10 pCt boven het peil van 1 Januari 1918 zonder tussenkomst van de huurcommissie kon worden vastgesteld. Voorts kon de huurcommissie een grotere huurverhoging (tot maximaal resp. 150 pCt en 137½ pCt) toestaan met als norm: een billijke opbrengst van de woning. Dit laatste was een weinig scherpe aanduiding, die veel aan het beleid van de huurcommissies overliet. Anders dan tevoren was echter niet meer nodig, dat de huiseigenaar moest aantonen, dat de verhoging gebillijkt werd door meerdere uitgaven ter zake van de exploitatie van het huis.

In Juni 1923 werd huurverhoging tot de zojuist genoemde percentages eveneens vrijgelaten en behoefde slechts verdere huurverhoging de toestemming van de huurcommissie. Nadat geleidelijk in tal van gemeenten de huurcommissies waren opgeheven werden ten slotte in 1927 de huurwetten ingetrokken. Daarmede kan de periode na de eerste wereldoorlog als afgesloten worden beschouwd: de bouw was reeds sedert 1924 rendabel, terwijl het woningtekort was ingehaald, zij het dan, dat in de hogere huurklassen de toestand aanmerkelijk gunstiger was dan in de lagere.

In een volgend artikel zullen wij het oog richten op de periode na de tweede wereldoorlog.

¹s-Gravenhage.

Dr Ir Z. Y. VAN DER MEER.

Schepping van geld en van kasmiddelen

Geldschepping.

De magisch aandoende termen „geldschepping” en „geldscheppende instellingen” doen de vraag rijzen waarom de instellingen, die deze lucratieve scheppingskracht bezitten, daarvan slechts beperkt gebruik blijken te maken. Het meest voor de hand liggende antwoord

is, dat elk dier instellingen klaarblijkelijk ergens een grens kent, boven welke zij haar eigen geldschepping niet wil uitbreiden.

Om hierin meer inzicht te krijgen is het in de eerste plaats gewenst vast te stellen, welke geldschepping tot nog toe tot stand is gebracht, en door welke instellingen.

Een dergelijk overzicht is in ons land nog niet opgesteld. Als geld wordt, in overeenstemming met de definities van De Nederlandsche Bank, beschouwd alles wat algemeen aanvaard betaalmiddel is. Dus munten, munt- en bankpapier, de opeisbare saldi bij prima banken en giro-diensten ¹⁾. De opeisbare saldi uit opeisbare giro-ingen op geldinstellingen en alle geld is uiteraard geschapen door geldinstellingen.

Men kent de definitie dat geld geschapen wordt door credietverlening, aankoop van beleggingen, deviezen, goud, gebouwen enz. uit opeisbare schulden van geldinstellingen. Aan de hand van de kwartaalmutaties in genoemde posten geeft De Nederlandsche Bank periodieke overzichten van de mutaties in de geldschepping. Het is uiteraard ook mogelijk volgens dezelfde beginse-len te berekenen hoeveel de totale aanwezige geldschepping van elke instelling bedraagt.

Veel gemakkelijker is het echter een andere definitie van de geldschepping te gebruiken, die tot precies dezelfde eindcijfers leidt, doch die de keerzijde van de medaille aangeeft. Deze definitie is: de geldschepping door een instelling is gelijk aan het surplus van haar geldpassiva boven haar geldactiva. Dus niets anders dan het „liquiditeitstekort” van de betrokken geldinstelling. Dit liquiditeitstekort is het essentiële van de geldschep-pende functie; het is belangrijk daarop de aandacht te concentreren waar dit het centrale element is van het bedrijfsbeleid van de geldinstelling. En door dit liqui-diteitstekort voor haar verantwoording te nemen verschaft de geldinstelling aan haar crediteuren grotere liquiditeit dan zij bezit; hetgeen maakt een enorme liquiditeits-behoefte van de moderne maatschappij een uiterst nuttige en totaal onmisbare maatschappelijke functie is.

Netto geschapen hoeveelheid geld

(in milliarden guldens)

	geld-passiva	geld-activa	netto geld-schepping
Schatkist			
Muntbiljetten en munten	0,2		
Saldo bij D.N.B.		0,9	- 0,7
De Nederlandsche Bank			
Bankbiljetten en rekening courant crediteuren	4,1	—	4,1
Handelsbanken			
Opeisbare verplichtingen	4,0		
Kas, D.N.B., giro, call, bankiers binnenland		0,4	3,6
Landbouwbanken			
Rekening courant crediteuren	0,4		
Kas, D.N.B., giro, call, bankiers binnenland		0,1	0,3
Postgiro			
Rekening courant crediteuren excl. Rijkscomptabellen	0,8	—	0,8
Wisselmakelaars			
Opgenomen callgeld	P.M.	—	P.M.
	9,5	1,4	8,1

Toelichting: rekening courant crediteuren van de *Schatkist* zijn buiten beschouwing gelaten; evenals de saldi van Rijkscomptabellen bij de *Postgiro*, die ongeveer opwegen tegenover de saldi van de *Postgiro* via staatsbedrijf P.T.T. bij de *Schatkist*; onder de passiva komen ook enige kleinere bedragen aan saldi van *buitenlandse* banken voor; van de post *wisselmakelaars* ontbreken gegevens, doch deze post zal relatief van weinig betekenis zijn; *Girodienst Amsterdam* is buiten beschouwing gelaten omdat dit slechts een kleine post is die in de Gemeentekas opgaat.

De berekening van het liquiditeitstekort (is gelijk de geldschepping) van elke geldinstelling is uitermate eenvoudig, als men er maar aan denkt op alle geldpassiva en geldactiva één objectief geldcriterium toe te passen. Dit

¹⁾ Bovendien is het wenselijk de call-geldvorderingen op banken en op wisselmakelaars onder het geld mede te rekenen, daar zij zowel vanuit het oogpunt van de houders als vanuit het oogpunt van de geldneming van het praktisch gelijkwaardig aan banksaldi worden geacht; voldoende statistisch materiaal over het discontobedrijf ontbreekt echter.

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 - AMSTERDAM

Internationaal handelscontact

Financiering van de buitenlandse handel

(Advertentie)

criterium is: geld is iedere opeisbare vordering op een prima bank of girodienst of op de Schatkist. Men zegge dus niet: geld in handen van banken wordt buiten beschouwing gelaten (hetgeen een subjectief geldbegrip is al naar gelang wie de houder is), doch: geld in handen van banken is de dekking van een deel hunner geldpassiva.

Aan de hand van het jaarverslag 1952 van De Nederlandsche Bank en enige andere gegevens, welke ten dele op redelijke schattingen berusten, kan men nu voor elke groep geldinstellingen door middel van eenvoudige af-treksommen hun geldschepping per ultimo 1952 berekenen.

Het bovenstaande totaalcijfer van f 8,1 milliard komt uiteraard overeen met de totale geldcirculatie vermeld in de geldstatistieken. Het nut van de opstelling is, dat men ziet welke instellingen, buiten het saldo van de Schatkist, ongeveer 40 pCt van het nominale nationale inkomen van f 20 milliard. Als men eens aanneemt dat het nominale nationale inkomen van 1952 op 1954 met 10 pCt stijgt wegens bevolkingsgroei, productiviteitsverhoging en loonsverhoging, zou een verdere geldschepping van f 900 miljoen nodig zijn om de geldvoorziening evenredig te houden.

Kasmiddelschepping

Intussen is de voorziening met betaalmiddelen slechts een beperkt onderdeel van de totale monetaire situatie. Een aanmerkelijk deel van de liquiditeiten van gezinnen, fondsen, bedrijfsleven en lagere Overheid, wordt immers aangehouden in de vorm van andere kasmiddelen dan geld, waarvan de voornaamste zijn spaarsaldi, termijn-deposito's, Schatkistpapier en ander kort Overheidspapier.

Voor de houders zijn al deze andere kasmiddelen vrijwel even goed als contant geld, daar zij deze andere kasmiddelen steeds op korte termijn en zonder onoverkomelijke bezwaren kunnen omzetten in betaalmiddelen. Deze omzettingmogelijkheid berust op de zekerheid dat de banken een soliede beleid voeren, dat de lagere Overheden in moeilijkheden op de Schatkist terugvallen, dat de Schatkist en de spaarbanken in liquiditeitsmoeilikheden door De Nederlandsche Bank worden opgevangen, en dat het korte Overheidspapier door De Nederlandsche Bank discontabel is verklaard. De mogelijkheid, de bedoelde andere kasmiddelen (secundaire liquiditeiten met inbegrip van spaarsaldi) in betaalmiddelen om te zetten, is derhalve praktisch onbeperkt. Daarom zou men alle kasmiddelen wel geld in ruimere zin mogen noemen ²⁾, doch om spraakverwarring te vermijden kunnen wij de term kasmiddelen aanhouden voor primaire en secundaire liquiditeiten, spaarsaldi inbegrepen.

²⁾ Aldus Mr H. F. van Leeuwen in „Geld, een beschouwing in het licht van de praktijk” in „E.-S.B.” van 12 en 19 September 1951.

De totale kasmiddelvoorraad is een veel belangrijker zaak dan de geldvoorraad alleen.

Men kan op kasmiddelen precies dezelfde theorie toe- passen als hierboven op geld is gedaan. Alle kasmiddelen zijn binnen korte tijd opeisbare vorderingen op kasmid- delinstellingen.

Deze instellingen zijn de Schatkist, lagere Overheden, banken, girodiensten en spaarbanken. De kasmiddel- schepping van iedere kasmiddelinstelling is het middel- van haar kasmiddelpassiva boven haar kasmiddelactiva. Dit is een liquiditeitstekort, berekend op langer zicht dan bij- de geldschepping het geval is.

Als kasmiddel worden beschouwd, ongeacht wie de houder is: chartaal en giraal geld, spaarsaldi en termijn- deposito's, Schatkistpapier, ander kort Overheidspapier, waarbij min of meer willekeurig overeenkomstig het dis- contobeleid van de Nederlandsche Bank de grens wordt getrokken bij het 5-jarig Schatkistpapier en bij het 1-jarig ander overheidspapier.

Feitelijk moet men bij de kasmiddelen ook nog reke- nen de binnenkort vervallende Overheidsobligaties; afge- zien van de Opbouwobligaties-met-verklaring en de Be- lastingcertificaten speelt dit op het ogenblik geen grote rol in ons land.

Op overeenkomstige wijze als voor de geldschepping is geschied, kan men nu ook de kasmiddelschepping per eind 1952 berekenen uit gegevens voorkomende in het jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1952, aan- gevuld met andere, deels benaderde, gegevens.

Netto geschapen hoeveelheid kasmiddelen
(in miljarden gulden)

	kas- middel- passiva	kas- middel- activa	netto kasmiddel- schepping
Schatkist			
Geldpassiva	0,2		
Schatkistpapier, Belastingcertificaten, Opbouwobligaties-met-verklaring; rekening courant saldi van kas- middelinstellingen	6,1	6,3	
Saldi bij D.N.B. (geld)			0,9
De Nederlandsche Bank			
Geldpassiva	4,1		
Schatkistpapier en geldactiva		0,2	3,9
Handelsbanken			
Geldpassiva	4,0		
Termijn- en spaardeposito's	1,1	5,1	
Geldactiva		0,4	
Schatkist e.a. overheidspapier		3,9	4,3
Landbouwbanken			
Geldpassiva	0,4		
Spaar- en termijn-deposito's	1,6	2,0	
Geldactiva		0,1	
Schatkist e.a. overheidspapier		0,5	0,5 ¹⁾
Andere spaarbanken			
Rijkspostspaarbank	1,3		
Algemene spaarbanken	1,2	2,5	
Kasmiddelactiva		0,3	2,2
Postgiro			
Geldpassiva	0,8		
Schatkist e.a. overheidspapier		0,2	0,6
Wisselmakelaars		P.M.	P.M.
			nihil
Lagere Overheid			
Bruto vlottende schuld, incl. giro- diensten	0,4		
Contante en uitgezette kasgelden ..		0,6	- 0,2
	21,2	7,0	14,2

¹⁾ Dat het totaal niet overeenstemt met de som der afzonderlijke posten is een gevolg van afronding.

Toelichting: rekening courant crediteuren van de *Schatkist* zijn buiten beschou- wing gelaten, behalve voor zover in handen van kasmiddelinstellingen; die saldi zijn bij de activa dier instellingen opgenomen onder ander overheidspapier; de wederzijdse verhouding tussen *Schatkist* en *Postgiro* is zoveel mogelijk ge- compenseerd; van *wisselmakelaars* zijn geen gegevens over hun discontopre- tefuille beschikbaar.

Deze berekening is gebrekkig, doordat het statistisch materiaal niet geheel op de eisen van deze analyse is inge- steld, en bovendien de liquide vorderingen en verplichtin-

gen jegens het buitenland enige moeilijkheden opleveren. De uitkomst klopt echter vrij redelijk met de totaalcijfers van de primaire en secundaire liquiditeiten volgens het verslag van De Nederlandsche Bank over 1952, tabel 25, namelijk:

primaire liquiditeiten	8,1	milliard
spaarsaldi	4,2	"
secundaire liquiditeiten	3,0	"
	15,3	milliard
af: primaire en secundaire liquiditeiten in handen van alle spaarbanken	0,6	"
totale kasmiddelvoorraad	14,7	milliard

Het verschil tussen de f 14,2 en f 14,7 milliard wordt ten dele verklaard door in onze berekening wiens onbe- kendheid niet opgenomen rekening courantsaldi bij de Schatkist van overheidsfondsen, Werkloosheids- en Wachtgeldfondsen e.d.

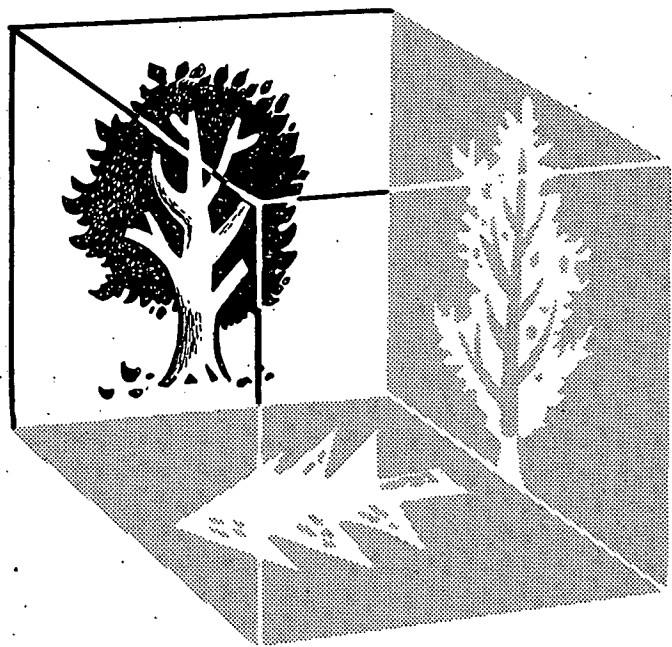
Onze opstelling werpt een duidelijk licht op de kas- middelvoorziening van ons land. De omvang der kas- middelen bedraagt ca 70 pCt van het nationale inkomen, en dat is in het licht van de vooroorlogse cijfers en van de vele klachten over te krappe financiële liquiditeit niet eens veel. Nederland heeft nu eenmaal steeds een hoge liquiditeitsvoorkeur gehad. Het zou echter dwaasheid zijn als wij een zo groot bedrag van ons reële nationale vermogen in liquide vorm aanhielden. Er is dus een enorme kasmiddelschepping nodig om de brug te slaan tussen de grote totale behoefte aan individuele financiële liqui- diteit en de veel geringer collectieve behoefte aan reële liquiditeit.

Deze laatste, in wezen productieve, taak wordt zoals uit het staatje blijkt thans voor een zeer groot deel door de Schatkist vervuld. De rol van de handelsbanken valt daarbij in het niet; aan de kasmiddelvoorziening leveren zij slechts een beperkte bijdrage.

Aan de behoefte van het publiek aan kasmiddelen kunnen wij niet veel veranderen. Wel bestaat de mogelijk- heid de schepping van de kasmiddelen meer van de Schatkist naar de banken te verleggen. Dit zou kunnen gebeuren door wat men consolidatie binnen het bank- wezen noemt, hetgeen inhoudt dat de Schatkist een deel van haar vlottende schuld aan de banken aflost door bij hen staatsobligaties met niet al te lange looptijd te plaatsen. Dat bezit zouden de banken dan financieren met termijndeposito's en andere crediteurengelden, die tot nog toe voor de financiering van kortlopende Schat- kistpapier worden gebruikt. Het bankwezen zou dan een deel van de liquiditeitszorgen, welke de Schatkist thans ten grieve van het publiek loopt, overnemen.

Dit zou tot gevolg hebben dat de liquiditeit van de banken, thans bestaande uit tamelijk binnenkort ver- vallend en bovendien discontabel Schatkistpapier, tot beperkter afmetingen wordt teruggebracht, waardoor De Nederlandsche Bank een vaster greep op de binnen- landse monetaire situatie zou krijgen. Bovendien zou dit een einde maken aan de goed beschouwd vrij dwaze toe- stand dat de Schatkist een enorme vlottende schuld heeft welke zij nooit op korte termijn zou kunnen aflossen met betaalmiddelen, terwijl zij dat ook niet zou mogen doen omdat dan ernstige economische verstoringen zouden worden veroorzaakt.

Als meest actuele conclusie uit het voorgaande staatje moge ten slotte naar voren worden gebracht, dat ons land klaarblijkelijk een enorme hoeveelheid kasmiddelen no- dig heeft zonder dat er tekenen zijn van dreigende in- flatie. Mocht, zoals hierboven verondersteld, het nomi- nale nationale inkomen van 1952 op 1954 met 10 pCt toenemen, dan kan een verdere kasmiddelschepping van ca f 1.400. miljoen nodig zijn om deflatie te verhoeden.

*U hebt
een vakje
voor
bomen...*

Voor eikebomen, beukebomen, appelbomen en nog een heleboel andere bomen. Wanneer U aan bomen denkt reageert dat vakje en dan springt die speciale boom naar voren, welke U goed kent, of waaraan U een bijzondere herinnering bewaart. Zo is het ook, wanneer iemand iets koopt. Hij denkt aan een speciaal artikel en.... floep, daar is het vakje met een bepaald merk, dat hij kent, waarvan hij weet, dat het goed is. Kortom, waarvan hij de gunstigste indruk heeft ontvangen. Hij denkt aan het merk, dat het duidelijkste in dat vakje is „afgedrukt”. Wij kunnen U helpen te bereiken, dat dit Uw naam, Uw merk is. Het grote percentage onzer relaties, die deze gunstige toestand hebben bereikt, is hiervan het overtuigende bewijs.

RECLAME ADVIESBUREAU ERKEND ADVERTENTIEBUREAU
B. VAN BORSSUM WAALKES · VONDELLAAN 53 BAARN · TEL. 2196

De positie van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie in de Europese Betalingsunie in 1952 en 1953

Algemene evolutie.

De positie van de B.L.E.U. tegenover de E.B.U. onderging sinds het begin van 1952 belangrijke wijzigingen. De zeer belangrijke overschotten, die de B.L.E.U. boekte in haar betalingsverkeer met de E.B.U.-landen in 1951, verdwenen geleidelijk in 1952 en, tijdens het verlopen semester, liepen deze betalingen zelfs op een tekort uit van fr. 1.742 mln. Deze evolutie bracht met zich de oplossing van één der belangrijkste problemen, die zich hebben gesteld aan de E.B.U.-directie, te weten de financiering der B.L.E.U.-excedenten.

Van de verschillende factoren die dit verloop kunnen verklaren, dienen vooral te worden vermeld:

1. het uitzonderlijk karakter der in 1951 gereali-seerde overschotten. In dit jaar kende de vraag naar de producten van de B.L.E.U. in West-Europa een buitengewone stijging ten gevolge van de herbewapening en voorraadvorming, die volgden op het uitbreken van de oorlog in Korea. Zij kreeg bovendien een impuls door het afschaffen van de discriminatoire importrestricties tegenover de B.L.E.U. en de verdere vrijmaking van het intra-Europees handelsverkeer. De B.L.E.U. kon deze gestegen vraag zonder al te grote moeilijkheden verzadigen, daar haar productiecapaciteit in 1950 niet ten volle benut was. Sindsdien hebben de ontspanning van de internationale conjunctuur en de vermindering der economische activiteit in sommige E.B.U.-landen een verzwakking van de vraag naar de uitvoerproducten van de B.L.E.U. bewerkt;

2. de quantitative restricties, die door Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk einde 1951 en begin 1952 geheven werden op hun invoer en die hun aankopen in de B.L.E.U. sterk hebben geremd;

3. de verbetering der monetaire positie van sommige E.B.U.-landen. Dergelijke ontwikkeling strekt er toe de afzet van de B.L.E.U.-producten in deze landen te bemoeilijken en maakt hun markten aantrekkelijker voor de kopers uit de B.L.E.U. Het verloop van het handels- en betalingsverkeer tussen de Benelux-landen is hiervan de beste illustratie. Tijdens het tweede semester van 1951 kon de B.L.E.U. op haar E.B.U.-rekening met Nederland nog een overschot verwezenlijken van fr. 4.308 mln; gedurende het verlopen semester bedroeg het boni slechts 307 miljoen frank en dan nog dank zij de afwikkeling, langs het E.B.U.-mechanisme om, van een door de Belgische Schatkist in Nederland geplaatste lening van f 50 mln;

4. de moeilijkheden in verband met de financiering der overschotten van de B.L.E.U. op de E.B.U. in 1951 deden de B.L.E.U., in overeenstemming met het advies van de E.B.U.-directie, een reeks maatregelen treffen, die er toe strekten haar invoer uit de Betalingsgemeenschap op te voeren en haar uitvoer naar de Unie te remmen. Op monetair gebied werd overgegaan tot

- het blokkeren van 5 pCt der opbrengst van de uitvoer, die door het E.B.U.-mechanisme wordt verrekend;
- het toestaan van speciale Credietfaciliteiten voor de invoer van uitrustingsgoederen uit de E.B.U.;
- een verdere vrijmaking van het kapitaalverkeer met de Unielanden en
- het afschaffen van alle restricties op het toekennen van E.B.U.-valuta aan het toerisme.

Op het commercieel plan ging men tevens over tot een verdere vrijmaking van de invoer uit de E.B.U.-landen en tot een striktere controle van de uitvoer naar de

TABEL I.

Saldi der E.B.U.-betalingen van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
(miljoenen franken)

	West-Duitsland	Oostenrijk	Denemarken	Frankrijk	Veren. Koninkrijk	Griekenland	Italië	Noorwegen	Nederland	Portugal	Zweden	Zwitserland	Turkije	Totaal			Cumulatief saldo ¹⁾
														+	-	Netto	
2e sem. 1950	+ 77	+ 137	+ 116	-1.369	-4.291	+ 567	+ 1	+ 177	+ 6.099	- 221	- 222	- 911	+ 293	7.390	7.091	+ 299	299
1e sem. 1951	-1.095	+ 661	+ 784	+1.378	+1.642	+ 38	+ 11	+ 554	+ 6.836	+ 572	+ 667	-1.270	+ 245	14.301	2.808	+11.493	11.817
2e sem. 1951	-2.217	+ 520	+1.035	+3.671	+8.959	+ 388	- 176	+ 964	+4.308	+ 465	+ 880	- 894	+ 379	21.809	3.526	+18.282	30.212
Januari 1952	- 198	+ 100	+ 159	+ 380	+1.710	+ 67	- 29	+ 156	+ 121	+ 83	+ 222	- 400	+ 75	3.074	627	+ 2.447	32.659
Februari	- 224	+ 119	+ 218	+ 980	+ 913	+ 16	- 8	+ 131	+ 122	+ 50	+ 190	- 233	+ 138	2.877	465	+ 2.412	35.071
Maart	- 100	+ 89	+ 269	+ 42	+1.022	+ 150	+ 1	+ 158	+ 266	+ 82	+ 241	- 89	+ 141	2.461	189	+ 2.272	37.343
April	- 354	+ 20	+ 248	- 63	+ 350	+ 53	- 97	+ 146	+ 461	+ 27	+ 191	- 236	+ 99	1.594	750	+ 844	38.187
Mei	- 305	- 18	+ 177	- 120	+ 494	+ 31	+ 41	+ 142	+ 405	+ 25	+ 160	- 264	+ 106	1.582	706	+ 876	39.063
Juni	- 486	+ 86	+ 190	- 235	+ 397	+ 70	- 23	+ 167	+ 453	+ 157	+ 182	- 250	+ 133	1.835	994	+ 841	39.904
1e sem. 1952	-1.667	+ 397	+1.260	+ 985	+4.886	+ 386	-116	+ 900	+1.827	+ 424	+1.187	-1.471	+ 613	13.422	3.731	+ 9.691	40.114
Juli	- 160	+ 29	+ 242	- 151	+ 445	+ 18	- 80	+ 123	- 74	+ 72	+ 114	- 267	+ 123	1.165	732	+ 433	38.047
Augustus	- 25	- 17	+ 115	- 169	+ 217	+ 30	-122	+ 70	- 340	+ 38	- 49	- 223	+ 150	621	944	- 323	37.724
September	+ 259	+ 13	+ 153	- 202	- 207	+ 48	- 44	+ 96	- 278	+ 63	- 63	- 79	+ 144	986	670	+ 316	38.040
October	+ 549	+ 6	+ 102	+ 215	- 652	+ 46	+ 40	+ 49	- 195	+ 65	+ 3	- 86	+ 52	912	1.136	- 225	37.815
November	+ 389	+ 9	+ 99	- 88	- 135	+ 40	+ 36	+ 78	+ 76	- 7	- 128	- 112	+ 50	778	469	+ 309	38.124
December	+ 58	- 25	+ 105	+ 255	- 422	+ 88	+ 62	+ 108	- 191	- 33	- 118	- 142	+ 25	700	930	- 230	37.894
2e sem. 1952	+1.070	+ 15	+ 817	- 147	- 753	+ 269	-108	+ 523	-1.001	+ 199	- 241	- 908	+ 543	5.161	4.882	+ 279	38.064
Januari 1953	+ 207	+ 22	+ 8	- 30	- 357	+ 45	+ 5	+ 101	- 39	- 10	+ 13	- 156	+ 36	437	592	- 155	37.909
Februari	+ 11	+ 35	+ 179	+ 191	- 778	- 50	+ 39	+ 111	+ 75	- 3	+ 56	- 90	+ 70	767	921	- 155	37.754
Maart	- 100	+ 39	+ 159	- 191	- 688	+ 13	- 56	+ 56	+ 2	+ 4	+ 3	- 128	+ 73	348	1.164	+ 816	36.938
April	- 328	+ 15	+ 135	+ 40	- 474	+ 30	- 77	+ 47	- 24	- 22	- 60	- 194	+ 15	281	1.179	- 897	36.041
Mei	- 225	+ 7	+ 119	+ 148	- 159	+ 17	- 26	+ 77	+ 246	- 4	- 37	- 172	+ 19	632	623	+ 9	36.050
Juni	- 43	- 7	+ 10	+ 6	+ 8	+ 41	- 52	+ 63	+ 47	+ 19	+ 2	- 43	+ 57	252	144	+ 108	36.158
1e sem. 1953	- 478	+ 111	+ 610	+ 164	-2.448	+ 96	-167	+ 454	+ 307	- 16	- 25	- 783	+268	2.716	4.622	- 1.906	36.322

¹⁾ Behalve in de semestriële bedragen van het cumulatief saldo, zijn de ontvangen interesten in de gegevens niet begrepen.

Unie, speciaal van goederen die in de dollarzone aangekocht werden. Deze beschikkingen werden bovendien aangevuld door een politiek van monetaire ontspanning en werden tijdens het verlopen semester ondersteund door een toeneming van de consumptie.

Bilaterale verhoudingen.

De omslag op de E.B.U.-rekening van de B.L.E.U. ging gepaard met enkele belangrijke wijzigingen in haar bilateraal handelsverkeer met de aangesloten landen. Het merkwaardig verloop der betalingen met Nederland werd reeds hierboven besproken. Daarnaast valt nog op te merken de ongunstige ontwikkeling van de betalingsbalans met het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. Tijdens het tweede semester van 1951 verwezenlijkte de B.L.E.U. in de E.B.U.-betalingen met haar overzeese gebuur een overschot van fr. 8.959 mln. Gedurende het verlopen halfjaar daarentegen liepen zij uit op een mali van fr. 2.448 mln. Deze cijfers wijzen dus op een omkeer van fr. 11.407 mln, die voor een groot deel kan worden verklaard door de hierboven opgesomde factoren. Het boni op Frankrijk daalde sinds dezelfde periode met fr. 3.507 mln en beliep voor het verlopen semester fr. 164 mln.

Verder dient nog aangestipt te worden, dat de B.L.E.U. een permanent tekort heeft geboekt met Zwitserland en dat, behoudens enkele uitzonderlijke maanden, haar E.B.U.-rekening met West-Duitsland en Italië eveneens deficitair was. Aan de andere kant sloot de semestriële E.B.U.-balans van de B.L.E.U. met Denemarken, Noorwegen, Turkije, Oostenrijk en Griekenland met een boni ten gunste van de B.L.E.U.

Structuur van het internationaal handelsverkeer.

Sinds de oprichting van de Europese Betalingsunie schijnt de geografische distributie van het internationaal handelsverkeer der B.L.E.U. enkele belangrijke wijzigingen te hebben ondergaan, alhoewel thans nog niet kan worden uitgemaakt of zij van bestendige aard zullen zijn. Deze veranderingen kwamen trouwens niet onverwacht, daar de B.L.E.U. sinds haar deelneming in de E.B.U. een dergelijke heroriëntering van haar handelsverkeer beoogde. Vóór de oorlog had de B.L.E.U. een bestendig betalingsoverschot met de E.B.U.-landen en een voortdurend tekort op de betalingsbalans met de dollarzone. Deze verhoudingen zijn echter een hinderpaal voor de vlotte werking van de E.B.U., voor de vlotte afwikkeling van het intra-Europees betalingsverkeer in het algemeen en van de internationale betalingen der B.L.E.U. Daarom werd er op aangedrongen dat de Economische Unie een groter evenwicht zou nastreven met elk van deze grote zones afzonderlijk. De recente evolutie van de handelsstromen schijnt er op te wijzen, dat dit oogmerk enigszins werd verwezenlijkt.

Het aandeel van de uitvoer der B.L.E.U. naar de E.B.U.-landen in haar totale afzet was enigszins lager tijdens het verlopen semester dan in 1949, terwijl het aandeel van de invoer uit de Betalingsunie gestegen was met 11,3 pCt. Terzelfdertijd kende de verkoop in de dollarzone een relatief sterkere uitbreiding, zodat zijn percentage in 1953 8,1 groter was dan in 1949. Bovendien daalde het aandeel der dollaraankopen in het invoerpakket van 23,2 pCt in 1949 tot 16,5 pCt tijdens het verlopen halfjaar, hetzij met 6,7 pCt. Tijdens dezelfde tijdspanne verminderde het aandeel van de in- en uitvoer der „andere landen” met respectievelijk 4,6 en 5,3 pCt.

Levensverzekering

Vertrouwelijke adviezen terzake van:

- oudedags- en gezinsverzorging;
- overdracht van bedrijf of practijk;
- bescherming van het bedrijf tegen de gevolgen van overlijden van een der firmanten

---

wendt U tot onze vertegenwoordigers of kantoren.

DE NEDERLANDEN

alle verzekeringen

18/45

(Ingezonden mededeling)

TABEL II.

Buitenlandse handel van de B.L.E.U.

Pe- riode	Uitvoer				Invoer			
	E.B.U.- landen	Dollar- zone	Andere landen	Totaal	E.B.U.- landen	Dollar- zone	Andere landen	Totaal
<i>Maandgemiddelden (miljoenen franken)</i>								
1949	4.633	557	1.459	6.649	3.907	1.581	1.322	6.810
1950	4.742	906	1.233	6.881	4.864	1.779	1.482	8.125
1951	7.831	1.407	1.809	11.047	6.350	2.448	1.802	10.600
1952	7.187	1.180	1.846	10.213	6.493	2.263	1.496	10.252
1e sem.	7.690	1.136	2.018	10.845	6.323	2.564	1.396	10.281
2e sem.	6.573	1.194	1.649	9.416	6.552	1.931	1.552	10.034
1953								
1e sem.	6.179	1.525	1.528	9.232	6.747	1.621	1.459	9.826
<i>Percentage van het totaal</i>								
1949	69,7	8,4	21,9		57,4	23,2	19,4	
1950	68,9	13,2	17,9		59,9	21,9	18,2	
1951	70,9	12,7	16,4		59,9	23,1	17,0	
1952	70,4	11,6	18,1		63,2	22,1	14,6	
1e sem.	70,9	10,5	18,6		61,5	24,9	13,6	
2e sem.	69,8	12,7	17,5		65,3	19,2	15,5	
1953								
1e sem.	66,9	16,5	16,6		68,7	16,5	14,8	

Deze verschuivingen wijzen er op dat:

1. de invoer van de B.L.E.U. uit de E.B.U.-landen een relatief sterkere toeneming kende dan deze uit de andere landen en dat deze verschuivingen verwezenlijkt werd ten koste van de dollarzone en van de andere landen;
2. het exportpakket in grotere mate naar de dollarmarkt gedraineerd werd;
3. in 1953 een groter evenwicht werd bereikt in de handelsbalans met de E.B.U.-landen en met de dollarzone.

Er dient echter te worden opgemerkt, dat de vermeerdering van de uitvoer naar de dollarmarkten voor een deel dient te worden toegeschreven aan de stijging der economische activiteit in de Verenigde Staten.

Er werd berekend dat de elasticiteit van de uitvoer der B.L.E.U. naar de Verenigde Staten t.o.v. het nationaal inkomen van dit land positief geweest is en groter dan 1. Dit betekent dat een gegeven procentuele aangroei van het nationaal inkomen in de Verenigde Staten een grotere procentuele vermeerdering van de export der B.L.E.U. naar dit land zal bewerken. Bovendien bestaat er ook een positieve correlatie tussen de dollarinvoer van de B.L.E.U. en haar export naar de E.B.U.-landen, zodat de inkrimping van laatstgenoemde afzet, sinds het tweede semester van 1952 voor een deel de inzinking van de invoer uit

de dollarzone tijdens dezelfde periode verklaart. De gunstige evolutie van het handelsverkeer met de dollarmarkten is bijgevolg precair en zou opnieuw in gevaar worden gebracht door een inzinking van de economische activiteit in de Verenigde Staten of door een uitbreiding van de uitvoer naar de Europese Betalingsgemeenschap.

Financiering der E.B.U.-saldi.

In gevolge de uitputting van het quota der B.L.E.U. in Augustus 1951, dienden speciale regelingen getroffen te worden voor de financiering der excedenten tot 30 Juni 1952. Aldus werd voorzien, dat de overschotten van de B.L.E.U. gedurende het eerste trimester van 1952 tot een beloop van fr. 60 mln rekeneenheden zouden worden vereffend in goud en de rest door credietverlening. Daar de B.L.E.U. tijdens deze periode een boni kon verwezenlijken van 143 mln rekeneenheden zag zij zich verplicht nieuwe credieten aan de E.B.U. toe te staan voor een bedrag van 83 mln rekeneenheden.

Een gelijkwaardige vereffening werd voorzien voor de tijdens het tweede semester verwezenlijkte overschotten, doch daar het excedent toen slechts 55 mln rekeneenheden bedroeg, werd het volledig in goud afgedekt.

Zoals blijkt uit de hieronderstaande tabel bedroeg het excedent van de B.L.E.U. tijdens het eerste halfjaar van 1952 aldus fr. 9.902 mln, een bedrag, dat voor fr. 5.772 mln door goudstortingen werd geliquideerd en voor een bedrag van fr. 4.130 mln door nieuwe credieten vanwege de B.L.E.U.

TABEL III.

Financiering der E.B.U.-saldi van de B.L.E.U.

(in miljoenen franken)

Periode	Netto-overschot (+) Nettotekort (-) 1)	Financiering van het netto-overschot of tekort			
		Bestaande middelen	Aanvangs-debet-saldi	Ontvangen goud van de E.B.U.	Door de B.L.E.U. verstrekte kredieten aan de E.B.U.
2e sem. 1950	+ 299	- 791	+ 1.090	-	-
1e sem. 1951	+11.518	-	+ 379	3.770	7.369
2e sem. 1951	+18.396	-	-	8.700	9.696
1e sem. 1952	+ 9.902	-	-	5.772	4.130
2e sem. 1952	+ 450	-	-	4.000	4.000
1e sem. 1953	- 1.742	-	-	225	225
				- 871	- 871
				+ 250	+ 250
Totaal	+38.823	- 791	+ 1.469	+21.846	1) +16.299

1) Ontvangen interesten inbegrepen.

2) Hierin zijn begrepen:

1. een geconsolideerd crediet, groot fr. 2.500 mln, aflosbaar in vijf termijnen, van elk 1 jaar, van gelijk bedrag en te beginnen op 30 Juni 1953;
2. een crediet van fr. 2.500 mln, verstrekt voor een gelijk bedrag aan Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk en dat dient afbetaald te worden door levering van materieel voor het leger.

Bij de afsluiting van de tweede boekhoudkundige periode, op 30 Juni 1952, werden echter enkele speciale regelingen getroffen voor de vereffening van de door de B.L.E.U. opgehoopte credieten buiten haar quota. Op deze datum beliepen de credieten buiten quota fr. 11.130 mln. De voornaamste punten van deze regeling zijn:

1. een additionele goudstorting van 80 mln rekeneenheden of fr. 4 mrd ter aflossing van een deel van deze credieten. Aldus werden de credieten buiten quota teruggebracht op fr. 7.130 mln, terwijl het ontvangen goud buiten quota steeg tot fr. 15.775 mln;

2. de verhoging van het quota der B.L.E.U. met 85,2 mln rekeneenheden, waarvan de helft zou worden vereffend in goud en de helft door credietverlening. Dientengevolge werden van het crediet buiten quota 42,6 mln rekeneenheden, of fr. 2.130 mln, overgeboekt naar de post binnen het nieuwe quota;

3. de consolidering van het restant dat nog fr. 5 mln

beliep. Een bedrag van fr. 2,5 mrd werd vastgelegd in de vorm van een lening, af te lossen door vijf jaarlijkse stortingen van elk fr. 500 mln en te beginnen op 30 Juni 1953. Er werd echter voorzien dat de B.L.E.U. dit crediet zou kunnen mobiliseren bij het Internationaal Monetair Fonds. Verder werd nog fr. 2,5 mrd vastgelegd in de vorm van een voorafbetaling voor levering van defensiegoederen door Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Deze uitzonderlijke terugbetaling valt voor een gelijk bedrag ten laste van de zoëven genoemde landen, die hun debet in de E.B.U. met een overeenkomstig bedrag zagen verminderen. De levering van dit materieel dient vóór 30 September 1954 te geschieden.

Ten slotte werd eveneens overeengekomen dat de overschotten die de B.L.E.U. buiten het nieuwe quota nog zou boeken, tot een bedrag van 250 mln rekeneenheden, zouden worden geregeld voor de helft in goud en voor de helft door credieten.

Tijdens het laatste semester van 1952 kwam deze regeling nog van toepassing. De B.L.E.U. boekte een boni op de E.B.U. van fr. 450 mln, dat volgens de zoëven vermelde procedure werd vereffend. Tijdens het verlopen halfjaar echter liep de B.L.E.U. een tekort op van fr. 1.742 mln. De B.L.E.U. stortte daarom voor een bedrag van \$ 871 mln aan de E.B.U. en, anderzijds, zag zij haar netto-schuldvordering op de E.B.U. met een gelijk bedrag verminderen.

Op 30 Juni 1953 werd fr. 500 mln afbetaald van de in 1952 geconsolideerde lening van fr. 2.500 mln. Daar de B.L.E.U. in Juni een overschot had op haar E.B.U.-rekening werd de helft van deze aflossing door goud verrekend en de andere helft door nieuwe credieten van de B.L.E.U. aan de E.B.U. Dientengevolge beliep de effectieve vermindering van de totale netto-vordering der B.L.E.U. op de E.B.U. slechts fr. 250 mln.

Het verloop van het handels- en betalingsverkeer der B.L.E.U. met de E.B.U.-landen tijdens het verlopen semester laat veronderstellen dat de Unie in de nabije toekomst geen belangrijke overschotten op haar E.B.U.-rekening zal boeken. Er bestaat intengedeel veel kans dat haar E.B.U.-betalingen op een tekort zullen uitlopen. Bijgevolg schijnt hun afwikkeling zonder moeilijkheden te zullen gebeuren.

St Lambrechts - Woluwe.

VICTOR WOUTERS.

INTERNATIONALE NOTITIES

Vrouwenarbeid in Amerika

Bij de bestudering van verschillende maatschappelijke vraagstukken in Amerika zal men aanstonds getroffen worden door het feit, dat in de „American Way of Life” de arbeid van vrouwen een voorname plaats inneemt. In verschillende Staten van Amerika heb ik kunnen waarnemen, dat aan deze vrouwenarbeid belangrijke sociale, economische en psychologische motieven ten grondslag liggen. Men vraagt zich in dit verband namelijk af, of met de Amerikaanse vrijheid op ieder gebied en vooral ook t.a.v. vrouwenarbeid de menselijke persoonlijkheid en culturele waarden niet in het gedrang worden gebracht. Want de enorme omvang van vrouwenarbeid in Amerika is uiteraard mogelijk door die Amerikaanse vrijheid, doch blijkt zijn diepe oorzaak te hebben in de vrij algemene bittere noodzaak om voor zich en familie de stijgende kosten van levensonderhoud het hoofd te bieden. Daarbij brengt het Amerikaanse leven tegelijker-

tijd met zich, dat de grote consumptiemogelijkheden en de toegepaste techniek in de huishoudingen — mede als gevolg van het feit, dat huishoudelijke hulp vrijwel niet te verkrijgen is — de consumptiestimulering dagelijks vergroot en dus de koop-trekkricht op vele en meestal niet goedkope artikelen gericht.

Zoals bekend, heeft het afbetalingssysteem in Amerika in het bijzonder in de laatste jaren voor de grote massa van het volk nieuwe consumptieperspectieven geopend, doch veelal tegelijkertijd rampzalige gevolgen met zich gebracht. Daarnaast is het vraagstuk van de volkshuisvesting in verschillende grote en kleine steden, vooral in de Middle West, in het bijzonder voor de minder draagkrachtigen van dusdanige aard, dat ook daardoor talrijke vrouwen werkzaamheden buitenshuis verlangen en verichten. Hierdoor is het tevens verklaarbaar, dat er een verschuiving in de behoeften ontstaat, waardoor het verkrijgen van een hoger inkomen wordt gestimuleerd en dus het verkrijgen van een „additional-family”-inkomen, door middel van vrouwenarbeid.

Tijdens mijn verblijf in Washington heb ik t.a.v. de omvang en de aard van vrouwenarbeid in Amerika zeer recente gegevens verkregen van miss Fr. S. Miller, „Director of Women's Bureau of the U.S. Department of Labor”. Mede in verband met het feit dat de S.-E.R. onlangs in zijn advies inzake het vraagstuk van de gelijke beloning van gelijkwaardige arbeid van mannen en vrouwen o.a. over de omvang van vrouwenarbeid in Nederland enige belangwekkende cijfers heeft gepubliceerd, moge in het onderstaande de aandacht worden gevraagd voor de Amerikaanse situatie in dit opzicht.

Vooropgesteld zij, dat in Amerika het aantal vrouwen in de laatste 60 jaren ongeveer is verdrievoudigd en dat in diezelfde periode het aantal vrouwen in de beroeps („woman labor force”) meer dan viermaal zo groot is geworden. In 1890 behoorden tot iedere 10 beroepsbeoefenaren 2 vrouwen, thans is dit gestegen tot 3 vrouwen. In Maart 1940 — dus vòòr de tweede wereldoorlog — waren er ongeveer 14 mln werkende vrouwen in de Verenigde Staten, d.w.z. ca 28 pCt van alle vrouwen van 14 jaar en ouder. In April 1945, onder invloed van de oorlog, bedroegen deze cijfers resp. 19½ mln en 37 pCt. Als oorzaken van deze „dramatic increase in the woman labor force” noemt het „Department of Labor” o.a.: de stijgende kosten van levensonderhoud, de typische Amerikaanse neiging om zo snel mogelijk het „family-income” te vergroten (waaruit voortvloeit, dat veel gehuwde vrouwen in beroepen werkzaam zijn), vergrote arbeidsmogelijkheden, enz. Het aandeel van vrouwenarbeid ten opzichte van alle beroepsbeoefenaren, dus mannen en vrouwen tezamen, blijkt in de maand April van de hierna genoemde jaren, als volgt te zijn:

1940	25,4 pCt	1950	29,0 pCt
1945	36,1 pCt	1953	30,1 pCt
1947	27,6 pCt		

Een nadere analyse van het betrokken cijfermateriaal brengt opmerkelijke feiten en verschijnselen naar voren. Zo blijkt bijvoorbeeld het aantal vrouwen, werkzaam als huishoudelijke hulp, van 1940 tot 1953 te zijn gedaald van 18 pCt tot 10 pCt van het totaal aantal vrouwelijke beroepsbeoefenaren. Een illustratie dus van de schaarste aan huishoudelijke hulp. Het aantal vrouwen dat in Juni 1952 in overheidssdienst was, blijkt ca 25 pCt van het totale overheidspersoneel uit te maken. In de agrarische sector daarentegen treft men slechts 5 pCt van het totaal aantal werkende vrouwen aan. Een ander opmerkelijk gegeven is dat in April 1953 ca ½ mln vrouwen „werkloos” (d.w.z.

werkzoekend) was, hetgeen overeenkomt met 2½ pCt van het totaal aantal vrouwelijke beroepsbeoefenaren. Verder trekt de gemiddelde duur van een „job” de aandacht. Volgens een in Januari 1945 door het „U.S. Bureau of the Census” ingesteld onderzoek, bedroeg deze gemiddelde van een beroep onderzoek, een man 3,9 jaar en voor een vrouw 2,2 jaar. Voor gehuwde vrouwen, zonder kinderen beneden de 18-jarige leeftijd, bedroeg deze gemiddelde duur ongeveer 3 jaar.

Ook omtrent de leeftijd staan enkele recente gegevens ter beschikking. Ongeveer de helft van de 18 mln werkende vrouwen (in April 1953) behoort tot de leeftijdsgroep van 25-44 jaar. Meer dan de helft van dit aantal vrouwen was werkzaam als „clerical or factory workers”.

Met betrekking tot de burgerlijke staat der vrouwen in het algemeen blijkt, dat in de periode 1940-1952 het aantal ongehuwde vrouwen, dus werkende en niet-werkende tezamen, is gedaald van 14 mln tot 11 mln (d.i. met ongeveer 20 pCt), terwijl het aantal gehuwde vrouwen sterk is gestegen, nl. van 30,1 mln tot 38,7 mln — derhalve met 28,5 pCt.

Dit verschijnsel heeft uiteraard invloed gehad op het arbeidsproces. Zo daalde in dezelfde periode 1940-1952 het aantal ongehuwde werkende vrouwen in de leeftijdsklasse van 18-65 jaar van 6,7 mln tot 5,5 mln; een vermindering dus met 18 pCt. Daarentegen steeg in genoemde periode het aantal gehuwde werkende vrouwen in dezelfde leeftijdsklasse met meer dan 100 pCt, nl. van 5 mln in 1940 tot 10,4 mln in 1952! Uit deze gegevens blijkt derhalve dat thans meer dan de helft van de „woman labor force” gehuwd is, tegenover ongeveer één derde in 1940. Ten opzichte van het totaal aantal gehuwde vrouwen (dus met en zonder beroep) betekent een en ander, dat in 1940 ca 17 pCt en in 1952 ongeveer 27 pCt van het totaal aantal gehuwde vrouwen een beroep uitoefende.

Een verdere analyse toont aan, dat in April 1952 van de ca 19 mln werkende vrouwen, meer dan 5¼ mln moeders waren van kinderen onder de 18-jarige leeftijd. Dit aantal is 3½-maal zo groot als het aantal werkende moeders in 1940. Anders gezegd: bijna 25 pCt van alle moeders met kinderen beneden de 18-jarige leeftijd oefent een beroep uit, tegenover 10 pCt in 1940.

Tegen de achtergrond van deze cijfers dient men de problematiek en vaak ook de tragiek van vrouwenarbeid in Amerika te zien. Om met de woorden van het Department of Labor te besluiten: „in view of the dual responsibility and physical strain involved for mothers who are employed outside of their homes, it may be assumed that the vast majority of mothers who work, do so for economic reasons. And we must assume that for many of these women economic reasons force them to accept the tremendous responsibilities of home, children and.... outside job”.

St Louis, Missouri.

Dr P. S. PELS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Ook gedurende de twee afgelopen weken kwam er geen verandering in de uiterst ruime geldmarktsituatie. Omzetting van chartaal in giraal geld na de ultimo vormde een van de redenen voor een verdere stijging van het renteloos tegoed der banken bij de circulatiebank tot een nieuwe recordhoogte van f 400 mln per 19 October jl. Een andere oorzaak was gelegen in het vervallen van

schatkistpapier, waartegenover geen nieuw papier kan worden gekocht. Daar vooral gedurende de maanden September en October veel papier vervalt, werkt deze factor thans krachtig. Het feit, dat volgens de stand van 's Rijks Kas per 15 October jl. voor f 416 mln minder schatkistpromessen uitstonden dan 31 Augustus kan deze ontwikkeling, die speciaal het kortlopende papier betreft, illustreren.

De kapitaalmarkt.

De aandelenmarkt stond de laatste 14 dagen sterk onder invloed van de vaste stemming voor aandelen Koninklijke, die merkwaardig genoeg was ingetreden na de aankondiging der aflosbaarstelling per 1 Dec. a.s. van het restant (groot ca f 80 mln) converteerbare obligaties Koninklijke Olie. Ondanks het feit, dat door deze aflosbaarstelling een even groot reëel bedrag aan nieuwe aandelen Koninklijke zal worden gecreëerd vond voor dit fonds nl. een aanzienlijke koersstijging plaats. Voor deze gang van zaken worden thans verschillende motieven genoemd, zoals: dekkingsaankopen van baisse-speculanten, aankopen voor buitenlandse rekening, aankopen van de zijde van banken, die de onderneming zouden steunen om de koers hoog te houden, en ten slotte vraag van Nederlandse particulieren, die menen, dat uit deze aflosbaarstelling tot een spoedige introductie te New York kan worden geconcludeerd, waarna het concern tot dividendverhoging zou overgaan ter verhoging van zijn prestige op de kapitaalmarkt in de Verenigde Staten.

De gehele transactie, zich over jaren uitstrekkend, waarvan thans de slotfase nadert, heeft er toe geleid, dat uiteindelijk een zeer groot bedrag aan middelen door vergroting van het aandelenkapitaal, dus zgn. risicodragend, is verkregen, waarbij de (vnl. institutionele) „risicomijdende” beleggers, die enige jaren lang de betreffende obligaties of onderhandse leningen in portefeuille hadden, als het ware een langdurig anticipatiecrediet hebben verleend. De gevolgde gedragslijn is ongetwijfeld aan de koersstabiliteit van het aandeel Koninklijke gedurende de afgelopen jaren zeer ten goede gekomen.

Voor die institutionele beleggers, die nog converteerbare obligaties Koninklijke bezitten en deze thans van de hand moeten doen, komt de aflosbaarstelling inmiddels niet bepaald op een gelegen moment. De vraag hoe deze middelen kunnen worden herbelegd, zal bij de huidige schaarste aan geschikt beleggingsmateriaal hun beleggingszorgen verder vergroten. Naar verluidt zouden sommige hunner in arren moede zelfs besloten hebben hun obligaties maar in aandelen Koninklijke te converteren.

Enige cijfers, gepubliceerd in de Memorie van Toelichting bij het Wetsontwerp tot Opheffing van de Nationale Spaarraad, kunnen de grote en nog steeds stijgende betekenis van de institutionele beleggers voor de kapitaalmarkt nog eens illustreren. Volgens deze publicatie bedroeg het premie-inkomen, verminderd met kosten en regelmatige uitkeringen bij de sociale fondsen, de pensioenfondsen en de levensverzekeringmaatschappijen gedurende de jaren 1947 t/m 1952 achtereenvolgens: 400, 500, 550, 620, 670 en 800 mln gulden.

Aand. indexcijfers.	16 Oct. 1953	23 Oct. 1953
Algemeen	156,4	156,4
Industrie	217,0	217,8
Scheepvaart	165,6	164,5
Banken	138,7	138,5
Indon. aand.	56,2	55,6

Aandelen.	16 Oct. 1953	23 Oct. 1953
A. K. U.	176	175
Philips	174%	174%
Unilever	208%	208¼
H. A. L.	134¼	132%
Amst. Rubber	91¼	89½
H. V. A.	107	105¼
Kon. Petroleum	322%	323½

Staatsfondsen.		
2½ pCt N. W. S.	7913/16	7913/16
3-3½ pCt 1947	993/16	99½
3 pCt Invest. cert.	1003/16	100%
3½ pCt 1951	102½	101¼
3 pCt Dollarlening	96%	96½

Diverse obligaties.

3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	102	102½
3½ pCt Bataafsche Petr.	102½	102%
3½ pCt Philips 1948	101%	101%
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	99	99

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in September 1953

De algemene toestand van de geldmarkt.

Nadat de einde Augustus vervalddag vrij gemakkelijk werd afgehandeld, herstelde de markt haar liquiditeit verder in de loop van de maand September, die daarenboven geen zware vervaldagen bracht. Anderdeels nam ook het volume der liquiditeiten op de geldmarkt, aangeboden buiten verrekening, in de loop van de maand Augustus een belangrijke uitbreiding. Deze daggelden werden buiten verrekening vooral aangeboden door de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, en rond 15 Augustus zelfs door de Nationale Spoorwegmaatschappij, als tijdelijke plaatsing van haar belangrijke ontvangsten rond dat tijdstip. Einde September liep het volume van callgeld buiten verrekening vrij scherp terug.

Deze hoge liquiditeit van de geldmarkt moet eensdeels in verband gebracht worden met het hoge peil van de bankdeposito's, terwijl anderdeels het volume der acceptkredieten voor de financiering van de buitenlandse handel geen verdere uitbreiding neemt.

Kredietverlening door de banken aan de private economie (in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 Dec.	4.168	5.171	23.17
1949 Dec.	3.339	4.006	24.506
1950 Juni	3.696	4.082	26.582
Dec.	8.543	10.110	27.973
1951 Juni	7.707	9.511	29.921
Dec.	7.526	6.703	33.364
1952 Juni	6.875	5.220	32.913
Dec.	7.903	6.710	36.546
1953 Mrt	7.355	6.053 ¹⁾	36.708
Mei	7.209	5.744	35.779
Juni	6.915	7.667 ²⁾	35.413
Juli	7.588	8.689	35.799
Aug.	7.411	7.623 ³⁾	35.422
Sept.	—	6.876 ⁴⁾	—

¹⁾ Cijfer van 1 April.

²⁾ Cijfer van 2 Juli.

³⁾ Cijfer van 3 September.

⁴⁾ Cijfer van 1 October.

Het beroep op herdisconto bij de Nationale Bank bleef bij de jongste twee einde maand vervaldagen zeer matig. Inzake de officiële kredietpolitiek kan aangestipt

worden dat de verlaging van de rentevoeten de aandacht van de overheden blijft gaande houden.

In verband met de jongste saldi, door de Belgisch-Luxemburgse Unie in de E.B.U. behaald, werd door de Nationale Bank medegedeeld dat zij voortaan haar visum nog slechts zal verlenen voor accepten ter financiering van de invoer van kapitaalgoederen uit de E.B.U.-landen, met een looptijd van maximum 1 jaar in plaats van 2 jaar.

De toestand van de banken.

De bankdeposito's blijven op een relatief hoog peil; vooral dient de voortdurende aangroei van de termijnrekeningen onderlijnd. Vermoedelijk bracht einde September nog een lichte toeneming der deposito's.

Enkele posten uit de globale bankbalansen

	31 Dec. 1952	30 Juni 1953	31 Juli 1953	31 Aug. 1953
Actief				
Kredieten aan de Priva- te Economie:	36.546	35.513	35.799	35.422
Handelsswissels	11.483	10.063	9.485	9.910
Prolongatie voorschot- ten op effecten ..	1.180	1.334	1.391	1.374
Diverse debiteuren ..	14.749	16.125	16.824	16.199
Acceptaties	9.134	7.991	8.099	7.939
Kredieten aan de Over- heid	42.408	43.287	43.152	43.215
Passief				
Totale deposito's:	64.251	65.369	64.455	65.134
Op zicht	57.510	57.832	56.610	57.228
Op termijn	6.741	7.537	7.845	7.906
Obligaties en kasbons ..	955	1.206	1.237	1.285
Eigen middelen	5.770	6.039	6.005	6.006

Anderdeels moet ook de aandacht gevestigd op de langzame maar voortdurende stijging van de kasbons door de banken uitgegeven. Hiermede willen de banken zich enerzijds verdedigen tegen de concurrentie van andere financiële instellingen, die hogere interesten toekennen aan hun depositanten, terwijl zij anderdeels op deze wijze middelen op langere termijn zoeken aan te trekken om in bepaalde kredietbehoeften van hun cliënten te voorzien. Tot op heden werden deze kasbons vooral uitgegeven door één van de grootbanken. Ook de andere maken hiermede nu een aanvang. Deze kasbons worden thans meestal uitgegeven met een looptijd van 3 jaar en een nominale rentevoet van $3\frac{1}{2}$ tot $3\frac{3}{4}$ pCt.

Verder wordt eveneens beproefd deposito's aan te trekken op meer dan twee jaar; hiervoor wordt tot $3\frac{1}{2}$ pCt rente betaald op 3 jaar. Naar bekend zijn de deposito's op meer dan 2 jaar niet onderworpen aan de verplichte dekking in Staatsfondsen.

De obligatiemarkt.

De maand September brak af met de vroeger gesignaleerde tendentie tot verlaging van de rendementen. Dit wordt in verband gebracht met arbitrageverrichtingen, met het oog op intekeningen op de nieuwe staatslening. Deze is van het $4\frac{1}{2}$ pCt type op 15 jaar, uitgegeven à 98 pCt. De terugbetaling door jaarlijkse uitlotingen van $3\frac{1}{2}$ pCt van het uitgegeven bedrag, gebeurt de eerste 10 jaar a pari en de volgende 4 jaar à 101 pCt. De overblijvende 51 pCt worden na het 15e jaar gerembourseerd à 102 pCt. Op de uitgiftekoers geeft deze lening een rendement van 4,59, dat stijgt tot 4,81 pCt indien rekening gehouden wordt met de gemiddelde premie van terugbetaling. De Minister van Financiën is er aldus in geslaagd de kostprijs van de overheidsleningen geleidelijk te verlagen van 5,26 pCt voor de lening 1952/62, tot 4,81 pCt.

Vrij opvallend, en karakteristiek voor de ruimte op de

kapitaalmarkt, is de becijfering, waaruit blijkt dat het rendement van de nieuwe staatslening ietwat lager uitvalt dan het beursrendement van de staatsleningen tijdens de jongste twee jaar op de markt gebracht, zelfs rekening houdend met de aankoopkosten.

Rentestand op de obligatiemarkt ¹⁾

(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,45	4,45	4,43
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,70	4,66	4,74
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	5,11	5,10	5,10
Kasbons pa- rastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,73	4,71	4,73
Private in- stellingen	10 à 12 j.	6,06	5,43	6,08	5,21	5,15	5,25

¹⁾ Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover de terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

De daling die op de Brusselse aandelenmarkt rond 15 Augustus inzette is in September verder doorgelopen, en het algemeen indexcijfer daalde over de voorbije maand met 2,4 pCt. Deze evolutie werd evenwel onderbroken door technische reactie in verband met de baisse-posities op de termijnmarkt vanwege sommige professionelen. Over de maand September was de koersdaling het scherpst in de koloniale sector (— 4,10 pCt) die de druk onderging van de onzekerheid in de grondstoffenprijzen.

De omzet op de aandelenmarkt blijft echter laag. Op basis van de referentieperiode 1936/38 stond het algemeen beursindexcijfer einde September op 222,7 terwijl het gemiddeld rendement van 75 typische aandelen 5,31 pCt bedroeg.

Kortrijk.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN AUGUSTUS 1953.

(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt.)

NAAM	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reel)	Rentevoet	Looptijd
Augustus.					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringscertificaten	38	100	38	3	16 ¹⁾
Koninkrijk der Nederlanden	400.000	100	400.000	3 $\frac{1}{2}$	30 ¹⁾

¹⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

EMISSIES IN 1953

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waar- van conver- sies	Uit omzetting van andere be- leggingen en geblok- keerd te- goed	Nieuw geld
Januari	12.005	1.275	13.280	—	21	13.259
Februari	931	2.735	3.666	—	37	3.629
Maart	203.117	—	203.117	—	17	203.100
April	2.467	—	2.467	—	17	2.450
Mei	9.329	500	9.829	—	41	9.788
Juni	821	20.000	20.821	—	46	20.775
Juli	143	420	563	—	18	545
Augustus	400.038	—	400.038	—	38	400.000

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ¹⁾ ²⁾

Maand	Totaal aantal werklozen ³⁾	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
31 Jan. 1953 ⁴⁾	146.700	61.900	16.400	20.100
28 Febr. 1953	130.300	53.100	13.700	17.800
31 Maart 1953	95.200	35.500	7.200	11.700
30 April 1953	83.700	27.800	8.100	11.300
30 Mei 1953	68.700	22.700	4.100	9.600
29 Juni 1953	61.800	19.700	3.600	8.900
31 Juli 1953	61.100	20.800	2.900	8.600
31 Augustus 1953	60.300	19.800	3.000	8.200
30 September 1953	59.000	17.500	2.000	7.600

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.

³⁾ Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.

⁴⁾ Exclusief de gegevens van de provincie Zeeland (watersnood).

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾

(waarde in miljoenen gulden)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Sept.	Jan.-Sept. ²⁾	Sept.	Jan.-Sept. ²⁾	Sept.	Jan.-Sept. ²⁾
1938	117	117	101	85	86	73
1948	443	401	232	203	52	51
1949	407	428	318	287	78	67
1950	654	624	467	403	71	65
1951	708	838	694	586	98	70
1952	613	709	701	672	114	95
1953	783	722	768	648	98	90

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.

Abonneert U op de E.-S.B.

Exporteurs, iets voor u!

Het maandblad Handel heeft grote plannen voor zijn nieuwe jaargang!

- Méér aandacht voor de handel met het buitenland.
- Méér aandacht voor de praktijk van het exporteren.
- Méér pagina's, méér foto's.

Thans ter perse:

speciale editie **Naar meer export**

Versijnt als eerste nummer van de nieuwe jaargang. Bijzonder interessant. Rijk gevarieerd. Tal van acute exportproblemen worden door prominenten aan de orde gesteld. Bevat tevens een schat van praktische gegevens. Foto's van de reizen van Z.K.H. Prins Bernhard naar Latijns Amerika.

Abonneert U terstond. Abonnement f 12.50 per jaar

Internationale

Handel

Postbus 42,
Schiedam.

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ

H.A.M. ROELANTS
SCHIEDAM

PROOST EN BRANDT N.V.

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE

van

f 1.500.000.- gewone aandelen aan toonder,

in stukken van f 1.000.- nominaal,

voor één derde gedeelte delende in de resultaten van het boekjaar 1953 en ten volle delende in de resultaten van de volgende boekjaren,

TOT DE KOERS VAN 105 pCt.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovenvermelde aandelen openstellen op

DONDERDAG, 5 NOVEMBER 1953

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

ten kantore van

De Twentsche Bank N.V. te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage en
Van Mierlo en Zoon N.V. te Breda,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 27 October 1953. Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

DE TWENTSCHE BANK N.V.
VAN MIERLO EN ZOON N.V.

Amsterdam/Breda, 27 October 1953.